ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի. [illegible]

Բաժանորդագրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ», Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

[illegible]

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ"

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐՍԻՍ 1907 ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐ

(35-ՐԴ ՏԱՐԻ)

[illegible]

...և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱԳԱՐԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

23 փետրվարի Արտիստական Ընկերութեան դահլիճներում

ԿԸ ԿԱՅԱՆԱՅ

ՀԱՄԵՐԳ ԵՒ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՕԳՏԻՆ

I

Համերգ՝ մասնակցութեամբ յայտնի արտիստների

II

Նշանաւոր դրամատուրգների և նրանց հերոսների կենդանի պատկերները

III

ՊԱՏԿԵՐ-ԲԱՐԵԼԻԷՖ

(Մարմարիօն խումբ)

Կազմել է դերասան Յ. Աբէլեան։

IV

Հասարակական գործիչների

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ (Каррикатуры)

Բեմի վրա կը կատարէ նկարիչ պ. Գարեգին Երիցեան։

Պարեր, գունաւոր լուսաւորութիւն, և այլն։

Շամպանիայի և ծաղիկների վաճառումը սիրալիր կերպով յանձն են առել օպերայի և դրամայի դերասանուհիք։

Գիշերվայ ժամը 1-ին կայանալու է

Վ ի ճ ա կ ա խ ա ղ

Մի հատ խաղարկութեան տոմսակի (выигрышный билетъ) և երկու ընտայի 100-ական րուբլու։

Մուտքի տոմսակի գինը վիճակախաղի հետ միասին 3 րուբլի։

Ուսանողներին և ուսուցիչներին մուտքը 1 րուբլի։

Երեկոյթի սկիզբը երեկոյեան ճիշտ ժամը 9-ին։

(18, 20, 22, 23) առ. 4—4

1907 թ.

„ՆՈՐ-ԱՇԽԱՏԱՆՔ"

ժողովրդական-հասարակական-տնտեսական

շաբաթաթերթ

«Նոր-Աշխատանքը» նուիրած է լինելու հայ աշխատաւոր գիւղացիութեան և գիւղական պրոլետարիատի տնտեսական-իրաւական շահերի պաշտպանութեանը։

«Նոր-Աշխատանքը» առաջնակարգ տեղ է տալու մեր գաւառի կեանքի ուսումնասիրութեանը։

«Նոր-Աշխատանք»-ում աշխատակցելու են նրա ծրագրին ու ուղղութեանը համակրող հայ ինտելիգենցիան։

«Նոր-Աշխատանքը» իր տարեկան բաժանորդներին տալու է ձրի չորս-գիրք նուիրուած գիւղատնտեսութեանը և ժամանակակից կեանքի իրաւական հարցերին։

ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ

Ռուսաստանում		Արտասահմանում	
Տարին	4 ր.	Տարին	18 ֆր.
Կէս տարին	2 ր. 50 կ.	Կէս տարին	10 ֆր.

Հասցէն՝ Тифлисъ, редакцію журнала «Норъ-Ашхатанкъ», Бебутовская № 50.

1—3 ա. Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Վիրգինէ Աթանասեան

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւնների։

Ընդունում է ցերեկ. 1—3 ժ., երեկ. 6—8 ժ.։

Սօլօլակ, Բեհբութեան փող. № 33։

(ա. օ.) առ. 5—100

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Կառավարութեան թոյլտուութեամբ

Փետրվարի 15-ից

Բացվում են

Երկու սեռի անձերի համար

Ս ի ր ա կ ա ն

Ե ր ա ժ շ տ ո ւ թ ե ա ն

Դ ա ս ը ն թ ա ց ն ե ր

(թառ, ջութակ, եւ այլն)

Ցանկացողները թող բարեհաճեն դիմել Անհիւխատի փող. № 22, տուն Վարդանեանի, երեկոյեան ժամը 6—10-ը։ Կիրակի օրերը՝ առաւօտեան 10—12 ժ., երեկոյեան 4—6 ժամը։ Շաբաթ երեկոները կը լինեն սազանդարներ։

Դասընթացների հիմնադիր՝

Մնացական Օհանեանց

(ու. կ. և. շ.) ա 4—4

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեծ-Վանքի փողոց, № 5, ոչ հեռու Ալէքսանդրեան այգուց.

Վճարն է խորհրդի համար 50 կոպ.

Հեռախօս № 481.

Ընդունելութիւնը առ. ժ. 11—5 ժ. եր.

Բժ. Տ. Ի. ԲՈՒԴԷՆԿՕ.—Ներքին հիւ. հինգշ., կիր. 3—4 ժամ.

Բժ. Յ. Վ. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ.—Վիրաբուժ. հիւ. երկ., ուրբ. 2—3 ժ.

Բժ. Մ. Ի. ԽԱՆԶԷՎՍԿԻ.—Ականջի, քթի և բկի, չորեքշ., ուրբ. 2—3 ժ., երեքշ., կիր. 3—4 ժ.։

Բժ. Վ. Վ. ՎՆՈՒԿՕՎ.—Վիրաբուժ., միզասեռ. երկ., հինգ., շաբ. և կիր. 2—3 ժ.

Բժ. Ն. Մ. ԱՍՊԻՍՕՎ.—Քթի, բկի և ականջի, երկ. չեք. և շաբ. 1—2 ժ., հինգ., կիր., 12—1 ժ.

Բժ. Վ. Գ. ԲՕԺՕՎՍԿԻ.—Ներքին հիպնօզով ամենայն 4—5 ժ.

Բժ. Ա. Ն. ՏԷՏՐԱՁԷ.—Կաշուի, վեներ. ամենայն օր 1—2 ժ.

Բժ. Ա. Տ. ՐՕԶՄԱՐԿՍԿԻ.—Երեխ., երկ., չորեք 4—5 ժ., երեք. շաբ. 3—4 ժ.։

Բժ. Ն. Ի. ՆԷՈՒՅՄԻՆ.—Աչքի, երկ., ուրբ., 12—1 ժ.

Բժ. Ա. Ա. ՆՕՎԻՑԿԻ.—Կանանց, երեխ., երեքշ., չեք., ուրբ., շաբ., կիր. 2—3 ժ.։

Բժ. Զ. Յ. ՆԷՎԶՕՐՕՎ.—Ատամի հիւ. 11—5 ժ. ամենայն օր.

Բժ. Կ. Մ. ՊԻՎԱՐՍԿԻ
Բժ. Կ. Ի. ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ } Կլինիքական անալիզ

Բժ. Գ. Իւ. ՕՆՕՇԿՕ.—Բժշկ. գիմ. մասսաժ, էլեքտր. 4—6 ժամ.

Մ. Ե. ԳՕՐՕԳԵՑԿԱ.—Մասաժ. 11—4. ժ.

Ս. ԽԱ. ՊԱՒԼՕՑԿԻ.—Վիրաբ. 12—1 ժ. ամենայն օր, կիրակի օրը 4—5 ժ.

Բժ. Կ Գ, ԳՕՐԱԼԵՎԻՉ.—Ներքին հիւանդ. ամեն օր 12—1 ժամը։

Բժ. Ա. Ա. ՄՕՆՍԷ.—Երեխ., երեքշ, հինգշ. շաբ. 4—5 ժամը։

Բժշկական խորհուրդներ, մասսաժ, սրսկել, անդամահատել, անալիզի ենթարկել, հիպնօզել, ատամների և ծառաների քննելը—ըստ համաձայնութեան։

առ. (ա. օ.) 74—144

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ՁԵԶ

(искуственная вощина)

Պատրաստում եմ ձեռնտու գնով, փետրվար և մարտ ամիսներում

Հասցէս Сел. Бол. Караклисъ Аветису Агабабянцъ։

առ. օր. մ. 15—15

ԲԺԻՇԿ

Տ. Ա. Իսախանեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ներքին եւ վեներական հիւանդութիւնների

Ընդունելութիւն { առաւօտ. 10—12 ժ. երեկոյեան 5—7 ժ.

Սօլօլակ, Սերգիեվսկայա 15, Փրիդոնովի տանը։

առ. (չ. ու. շ.) 43—100

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ղեկավար գործունէութիւն. Վերջին տեղեկութիւն. Պետական Դումայի շուրջը. Ջիվանշիրի վիճակից. Մամուլ. Միլիւկովի դասախօսութիւնը. Կանանց հարցի շուրջը. Բանւորական հարցի շուրջը. Մայրաքաղաքի կեանքից. Ի՞նչ փոխադարձ զիջում կարող է լինել. Բաց նամակ. Նամակ Կրասնօվօդսկից. Նամակ Նոր-Նախիջևանից. Լոյսի և խաւարի կռիւը Ներկայացուցչական կառավարութիւն. Ներքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՂԵԿԱՎԱՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

I

—Տուէք մեզ ղեկավարներ կուլտուրական այս ու այն ձեռնարկութիւնների համար։

Այս պահանջն են բովանդակում մեր երկրի զանազան կողմերից մեզ հասնող նամակները։

Ժողովրդի մէջ եղած առաջադէմ և կենսունակ տարրերը զգում են և համոզվել են, որ պէտք է բարեփոխութիւններ մտցնել կեանքի մէջ։ Նրանք փորձում են կազմել փոքր ու մեծ խմբեր և ընկերակցութիւններ այս ու այն ձեռնարկութիւնը գլուխ բերելու համար, բայց գիտակ անձերի պակասութեան պատճառով անկարող են լինում իրագործել իրանց նպատակները և եթէ դիմումներ են անում կենտրոնական քաղաքները աջակցութիւն ձեռք բերելու, բաւարարութիւն են ստանում ոչ իւրաքանչիւր դէպքում։

Մենք ևս ստացել ենք այդպիսի դիմումներ շատ և շատ անգամ, բայց մեր բարդ խմբագրական գործերի պատճառով հնարաւորութիւն չենք ունեցել բաւարարութիւն տալ բոլոր դիմումներին, մանաւանդ, որ տուած հարցերից մի քանիսները եղել են այնպիսիներ, որոնց համար պահանջվում են ժամանակ և աշխատանք։ Եւ կատարել ենք այն, ինչ որ կարողացել ենք մեր հանգամանքներում։

II

Պահանջը իրական է և կենսական. ուստի և մեր ինտելիգենցիան պէտք է իր հոգածութեան առարկայ դարձնի այն միջոցները, որոնցով կարելի է անմիջական օգնութեան հասնել դիմող անձերին և նպաստել կուլտուրական ձեռնարկութիւնների զարգացմանը մեր ժողովրդական մասսաների մէջ։

Ժողովրդի հետ ծանօթ անձեր գիտեն, թէ որքան ժամանակ է պահանջվում քարոզել և համոզել ժողովրդին, թէ պէտք է բարեփոխութիւններ մտցնել իր կուլտուրական կեանքի մէջ։ Եւ յաճախ տարիների աշխատանքը շատ քիչ արդիւնքներով է արտայայտվում. բայց և այնպէս, երբ աջողվում է բարեփոխութեան առաջին փորձը իրականացնելու, մարդիկ ողջունում են այդ երևոյթը։

Իսկ ներկայումս մենք արդէն ականատես ենք այն բանի, որ թէ նախկին քարոզների և թէ կեանքի ընդհանուր պայմանների ազդեցութեան շնորհիւ արթնացել է այս ու այն կէտում ձգտումը դէպի բարեփոխութիւնները։ Եւ մի՞թէ մենք անմիջապէս չը պէտք է մեր ույժերը լարենք նիւթ տալու այդ ձգտման մարմնանալուն և չը թողնելու, որ արթնացած հետաքրքրութիւնը թուլանայ, սառչէ և երկար ժամանակով քնանայ։

III

Մի ուրիշ անգամ մենք գուցէ կարող լինենք թւել մի շարք պահանջներ, որ առաջադրում է մեր գաւառական կուլտուրական մտածողութիւնը, բայց դրանք կը լինեն միայն մանրամասնութիւններ, միայն լուսաբանութիւններ այն հիմնական մտքի, որ մենք այստեղ յայտնում ենք։

Մենք արձանագրելով, որ իրական կեանքը սկսում է տեղ-տեղ նոր պահանջներ առաջադրել և որ նա կարօտ է գիտակ անձերի աջակցութեան, ապարէզի վրա ենք դնում այդ աջակցութեան կազմակերպութեան հարցը։

Անշուշտ, կուլտուրական բարեփոխութեան պահանջների քանակը, համեմատած մեր երկրի և ժողովրդի հետ, շատ և շատ չնչին է. բայց եթէ մենք անկարող կը լինենք և այդ փոքրաթիւ դիմումներին բաւարարութիւն տալ, ինչ երեսով կարող ենք խօսել աւելի խոշոր գործառնութիւնների մասին։

Մենք պէտք է խրախուսենք առաջին օրինակները, որպէս զի նրանց աջող իրականացումը քաջալերի և ոգևորի ուրիշներին հետևելու այդ օրինակներին և հատ-հատ ու մեկուսի կուլտուրական փորձերը վերածի մի ամբողջ կուլտուրական ցանցի։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Քութայիս, 20 փետրվարի։ Շորոպանի գաւառի Սվէրի գիւղում ոստիկանական պահակախմբի հետ ունեցած հրացանաձգութեան ժամանակ սպանվել են երեք յայտնի աւազակներ, ի թիւս որոնց և ատաման Մերկվիլաձէն, որը 1905 թւին առաջնորդում էր զինված աւազակախմբերի, ահաբեկում էր ամբողջ գաւառը, յարձակումներ էր գործում պօստային կնացքների վրա և դուրս էր գալիս նոյնիսկ կօզակների դէմ։

(«Հ. Գ.»)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 փետրվարի։ Թագաւոր կայսրը Դումայի նախագահին ունկնդրութեան կընդունէ փետրվարի 22-ին։

Սահմանադիր-ռամկավարների մասնաժողովը Իոսիֆ Գեսսէնի նախագահութեամբ քննութեան ենթարկելով տեղական դատարանի բարենորոգման հարցի վերաբերութեամբ կառավարութեան մշակած օրինագիծը, ընդունեց նրան անուղղելի, առկախ թողնելով, մինչև աւելի մանրամասն փաստաթղթեր ներկայացնելը, միայն դատաւորների ընտրութեան հարցը։

Պետական Դումայում պատգամաւորների տեղերը որոշող մասնաժողովը ձախ և աջ կողմերը սահմանեց հետևեալ կարգը. սօցիալ-դեմօկրատներ, սօցիալ-յեղափոխականներ, աշխատաւորականներ, ժողովրդական սօցիալիստներ, սահմանադիր-ռամկավարներ, լեհական կօլօ, անկուսակցականներ և առաջադիմականներ, հօկտեմբերականներ և աջակողմեաններ։

Սահմանադիր-ռամկավարների պարլամենտական ֆրակցիան որոշեց Դումայի նախագահի օգնական մատնանշելու նկատմամբ, հակառակ ձախակողմեանների տարաձայնութեան, պնդել Տեսլենկոյի թեկնածութիւնը։

ԲԵՐԼԻՆ, 20 փետր.։ «Բօրզէն-Ցայտունգը» մի առաջնորդող յօդուած նուիրելով երկրորդ Դումայի բացման, ասում է, որ այժմ չէ կարելի սպասել, որ կրկնվեն այն դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան առաջին Դումայում. զարմանալի չէ, որ առաջին Դումայում ճգնաժամ, կռւասէր մարդիկ խեղդում էին տունը իրանց ըմբոստութեամբ ու մոլեգնութեամբ և բոլորին ցասման ծայրայեղ աստիճանի հասցրին. այս բանում մեղաւոր է ինքը կառավարութիւնը, որը անկարողութեամբ անպատրաստ ժողովրդական ներկայացուցչութիւն գումարեց, իսկ ինքը կողմնակի դիտողի դեր խաղաց։ Այժմ արդէն գործը ուրիշ տեսակ է դրված։ Ստօլիպինի կաբինէտը բարեխղճաբար աշխատանք պատրաստեց Դումայի համար. նրա գործունէութեան համար կայ անհագին քանակութեամբ նիւթ։ Դումայի կազմը ըստ-երևոյթին յուզիչ առաժմունքների տեղիք է տալիս, սակայն փորձը սովորեցրեց ձախակողմեաններին չը տարվել անիրագործելի նպատակներով։ Կառավարութիւնը կարող է կամաց-կամաց, աստիճանաբար սովորեցնել ձախակողմեաններին աշխատել խիստ սահմանադրական շրջանակներում։ Այս առաւելապէս վերաբերում է սահմանադիր-ռամկավարներին, որոնք վերջ ի վերջոյ միաձևնալու են աջակողմեաններին։ Լրագիրը ասում է, որ դրութիւնը անյուսալի չը պէտք է ընդունել։ Ծայրայեղ ձախակողմեանները հասկանում են, որ ուժեղ կառավարութիւնը թոյլ չի տայ ահաբեկել իրան։ Ռուսաստանում այժմ հանգստութիւն է տիրում. ազգաբնակութիւնը ծարաւի է խաղաղութեան և կարգ ու կանոնի։ Այդ հոսանքը կընդգրկէ Դուման։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 փետրվարի։ Պետական Դումայի հետևեալ նիստը կը կայանայ փետրվարի 23-ին, ուրբաթ օրը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 փետրվարի։ Պետական Դումայի նախագահ Գօլովինը այսօր ընդունվեց Թագաւոր Կայսրից։ Խօսակցութեան ժամանակ կայսրը բարեհաճեց ցանկութիւն յայտնել, որ Դուման ունենայ արդիւնաւէտ գործունէութիւն, որի համար հող պատրաստված է մինիստրների խորհրդի մշակած օրինագծերով։ Ապա Դումայի նախագահը բախտ ունեցաւ ներկայանալ Թագուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնային։

Պետական Դումայի անդամ Խոմյակովի նախագահութեամբ աջակողմեանների պարլամենտական ֆրակցիայի նիստում քննվեց այն հարցը, թէ աջակողմեանները ինչ վերաբերմունք են ունենալու դէպի ամնիստիայի պահանջը։ Մեծամասնութիւնը կարծիք յայտնեց, թէ այդ պահանջը պէտք է պաշտպանել այն մասում, որ վերաբերում է մամուլին վերաբերեալ օրէնքը խախտողների վիճակին և այն յեղափոխական գործողութիւններին, որոնք մահ և առհասարակ արիւն չեն առաջ բերել։

Կազմվեց կօզակներից պարլամենտական ֆրակցիա, որի մէջ մտնում են 18 պատգամաւորներ, բոլորն էլ կօզակներ ծնված. Ֆրակցիայի գլխաւոր նպատակն է—կօզակ ազգաբնակութեան շահերի պաշտպանութիւն և կօզակների կեանքը բարելաւող բարենորոգումներ։ Ըստ քաղաքական հայեացքների նոր ֆրակցիայի մեծամասնութիւնը յարված է սահմանադիր-ռամկավարներին։ Նախագահ ընտրվեց Նչէրբինը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 փետր.։ Պետական Դումայի նախագահի տեղապահ ընտրվեց «ռուս ժողովրդի» անդամ Դմիտրիյ Ալէքսէեվիչ Կազիցինը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 փետրվարի։ Երկրորդ Դումայի բացման առիթով «Россія» լրագիրը ասում է. «Երկրորդ Դումայի բացումը կատարվեց հանգիստ կերպով, խաղաղ տրամադրութեան մէջ։ Առաջին տպաւորութիւնը նպաստաւոր է, նոյնիսկ հանգստացուցիչ։ Երկրորդ Դուման, չը նայած իր կազմի խայտաբղէտութեան, չը նայած իր ընդդիմադիր բնաւորութեան, ըստ երևոյթին նա իր մէջ պարունակում է բեղմնաւոր գործնական գործունէութեան առհաւատչեաներ։ Նոր նախագահը իր դժուարին գործը սկսեց պարզ և անպաճոյճ բացատրութիւններով, որոնց տակտիկականութիւնը կասկածից դուրս է։

«Русь»-ը հաւանում է առաջին նիստում ձախակողմեանների ունեցած լիակատար զգուշողականութիւնը, նրանց հանգստութիւնը և տոկունութիւնը։

«Рѣчь»-ը ընդգծում է ոչ միայն ձախակողմեանների, այլև աջակողմեանների տոկունութիւնը։

«Слово»-ն ցոյց է տալիս, որ ժողովրդական ներկայացուցիչները համակված են Դուման պահելու անհրաժեշտութեան գիտակցութեամբ. այդ գիտակցութիւնը ցայտուն կերպով երևաց պատգամաւորների զսպումի և հանգստութեան մէջ։ Դումայի բացման օրը ոչ մի բացականչութիւն չեղաւ, ոչ մի պահանջ ամնիստիայի և պատերազմա-դաշտային դատարանները բարձելու մասին, թէև ինչպէս առաջինի, այնպէս և երկրորդի գիտակցութիւնը պատգամաւորների մեծամասնութիւնը ունէր անշուշտ։ Նախագահի ճառը բնորոշ է իր հանգստացուցիչ նշաններով. դա բարի սկիզբ է»։

«Товарищъ»-ը ասում է. «Պահպանեցէք, ժողովրդական ներկայացուցիչներ, ձեր հոգսի առարկայ Պետական Դուման։ Միաձայն ընտրված նախագահի ճառը ցոյց տուեց, որ Դուման չի զղջայ իր ընտրութեան։ Նոր առաջնորդը երևաց իր կոչման բարձրութեան վրա կանգնած։ Նրա ճառի մէջ չը կայ բնաւ ոչ մի աւելորդ բան. նա պարունակում է իր մէջ ամեն անհրաժեշտը։

ՊԱՐԻԶ, 21 փետրվարի։ Պետական Դումայի բացման առիթով լրագիրները ընդգծում են Դումայի նախագահ Գօլովինի ճառի հեզ տոնը և խիստ ցոյցերի բացակայութիւնը օպպօզիցիայի կողմից։

ԼՈՆԴՈՆ, 21 փետրվարի։ Մամուլը ողջունում է Դումային։ «Թայմսը» ընթերցողի ուշադրութիւնն է հրաւիրում Գօլովինի ճառի այն կտորի վրա, որ ասում է.«Միապետի հետ միասին, միահամուռ ջանքերով»։

«Ստանդարտը» ասում է, որ եթէ պատգամաւորները կը բաւականանան դէպի նորանոր առաջադէմ բարենորոգումներն աստիճանաբար ձգտելով, այն դէպքում կը գայ ժամանակ, երբ հինը երկու կողմից էլ մոռացութեան կը տրվի։

ԲԵՐԼԻՆ, 21 փետրվարի։ «Ֆօսիշէ-Ցայտունգ»-ը Պետական Դումայի մասին նուիրած յօդուածում Գօլովինի ճառը խելացի ճառ է անուանում և յայտ է յայտնում, որ նա սոսկ ճառ չի միայ, այդօրինակ բերկրալի յատկութեամբ։ Մատնանշելով, որ զօրքը և գիւղացիութիւնը պաշտպան չը հանդիսացան յեղափոխութեան, և վճռական կոչի անօգուտ լինելը, լրագիրը ասում է, որ Նոր Դուման ստիպված պէտք է որ շատ բան դուրս հանէ առաջին Դումայի կասկածելի գործողութիւնից։ Նա աւելի խիստ սահման է դնելու իրականութեան և ֆանտազիայի միջև, համակերպվել գոյութիւն ունեցող պայմաններին։ Առաջին Դուման կամենում էր առաջ բերել ժողովրդական յարաճուն և բուռն շարժում, այժմեանը իր գործերը ինքն է վարելու։ Աշխատանքի մասին Գօլովինի ասած խօսքերը հանդիսանում են մի խոստումն, որպիսին պէտք է ցնծութեամբ ընդունվի Ռուսաստանի և արտասահմանի բոլոր շրջաններում։ Վերջին օրերս Ռուսաստանի ներկայացրած պատկերը այժմ աւելի անմխիթարական է, քան առաջ։ Նախահաշւի նախագիծ մտցնելը ցոյց է տալիս, որ կառավարութիւնը լրջօրէն մտադիր է ժողովրդական ներկայացուցչութեանը յանձնել նրա իրաւասութեանը վերաբերող բոլոր հարցերը»։

—

Պետերբուրգից «Кав. Жизнь» լրագրին հեռագրում են. «Պետական Դումա գալիս, ճանապարհին ժողովուրդը ողջոյնի կոչերով ընդունեց ձախակողմեան պատգամաւորներին, իսկ աջակողմեաններին «սուլոցներով և «կորչել» աղաղակներով։ Երբ Գօլուբէվը արտասանում էր իր ճառը, սօցիալ-դեմօկրատ պատգամաւորները դուրս եկան դահլիճից»։

—

Թիֆլիսի մամուլը Պետական Դումայի նախագահին ուղարկել է հետևեալ հեռագիրը.

«Թիֆլիսի մամուլը յանձին ձեր ողջունելով Ռուսաստանի Դումային, իբրև տանջված երկրի լուսաւոր ապագայի արտացոլում, ցանկանում է ձեզ ույժ, կարողութիւն, տոկունութիւն և յարատև եռանդ առաջիկայ պարլամենտական ծանր կռւում, Ռուսաստանում արդարութեան և քաղաքացիութեան փայլուն սկզբունքներ հաստատելու համար։ Այն օրվայ արեգնային արշալոյսը, երբ վերջապէս ազատ խօսքը վեհ և դուարթագին կը հնչէ ազատ երկրում, արդէն մօտ է։ Ողջոյն ձեզ, ողջոյն ժողովրդական ներկայացուցչութեան»։

—

Այն մասնաժողովը, որ կազմված էր Թիֆլիսի և Քութայիսի նահանգների՝ Պետական Դումայի անդամների կողմից, Վրաստանի հողային յարաբերութիւնների հարցը մշակելու համար, արդէն ձեռնարկել է ժողովելու հարկաւոր նիւթերը և մօտ օրերս ագրարային հարցի մասին մի զեկուցագիր կը կազմէ Պետական Դումա մտցնելու համար։

ՋԻՎԱՆՇԻՐԻ ՎԻՃԱԿԻՑ

I

Առաջաձոր, փետրվարի 7-ին

Ջիվանշիրի լեռնավայրերում, օրինակ՝ Խաչէնի և Թառթառի ձորակներում այժմս կատարեալ սով է... բառիս բուն նշանակութեամբ։ Այդ ձորակներում, ինչպէս անպտղաբեր սարալանջերում, առհասարակ ամեն տարի հացի պակասութիւն է զգացվում, իսկ վերջին տարիները, շնորհիւ թուրք-հայկական կօնֆլիկտների, այդ ձորակների բնակիչները չքաւորութեան վերջին պուտը հասան...։ Նըպաստամատոյց Յանձնաժողովի ու Կուլտուրական Միութեան մարդկանց խոստացած հացի նպաստը նշանակված ժամանակին և մինչև այսօր չը ստացվեց։ Գիւղի աղքատները երեկոները արտասուալից աչքերով իրանց հայրենի գիւղի բնակիչներից (ունևորներից) հաց են ժողովում, ասելով, որ իրանց երեխաները քաղցածութիւնից ձեռքից ընկնում են, ինչպէս այդ մասին գրել էի և նախորդ թղթակցութեանս մէջ։ Սակայն մինչև ե՞րբ նրանք երեկոները ամաչելով դունէ-դուռն ընկնեն հաց հաւաքելու...։ Վաղուց ենք լսել, թէ Եւլախում, Խանքենդ-աւանում շատ ալիւր կայ եկած աղքատների համար, բայց մինչև այսօր չը հասաւ այդ նպաստը աղքատներին, նրանց սովի տագնապի ճիրաններից ազատելու։ Գիւղացի աղքատները յուսահատ դրութեան մէջ միշտ կրկնում են. «Բա ինչ եղաւ խոստացված հացի նպաստը». իսկ մի քանիսը սովորական ֆանտազիաներն են հրատարակում, ասելով. «Ասում են աշխարհիս մարդը շատացել է ու տափը (հողը) հերիք չէ տալիս, ուստի հրաման է, որ խոստացված նպաստը չը ղրկվի և այդպիսով ժողովրդի մի մասը, սովից փչանալով, քիչանայ, որպէսզի մնացածին հողը հերիք տայ ու կարողանան կանոնաւոր ապրել...»։ Եթէ մի քանի օր էլ օգնութիւն չը հասցնվի աղքատ գիւղացիներին, պէտք է ասել, որ, սովից զոհեր առաջ գալը անխուսափելի է։ Դեռ ընկեր, հարևան, բարեկամ ունեն և բաժին են տալիս իրանց թշուառ եղբայրներին, երբ նրանցն էլ կը վերջանայ, այն ժամանակ նրանք կը խուսափեն օգնելու սոված հարևաններին, և վերջինները միալով բախտի խնամքին, կը փչանան քաղցածութիւնից...։

II

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ ի միջի այլոց գրել էի և այն դէպքի մասին, թէ ինչպէս մեր գաւառի՝ Խաչէնի Ջրաբերդի Վանք գիւղացի մի դժբաղդ, Մէյիրդանց Թիւքին, գիտմամբ ընկնում է բորբոքված կրակի մէջ, այրվելու, վերջ տալու իր կեանքին, որովհետև իր երեխաները քաղցած դրութեան մէջ իրանից հաց են ուզում, իսկ ինքը միջոց, հնարաւորութիւն չունի նրանց համար հաց ձեռք բերելու, ուստի լաւ է համարում մեռնել, քան տեսնել իր որդկերանցը սովի տագնապի ճիրաններում տանջվելիս։ Սակայն հարևանները շուտ վրա են հասնում և ազատում Թիւքին կրակի բոցերի ճանկից (Թիւքին այժմ կիսամեռ ու յուսահատ դրութեան մէջ է...)։

Այդ նոյն կրիտիկական մոմենտներում, այդ սարսափելի վայրկեաններում գիւղի մի քանի հարուստները և գիւղի ուսուցիչը «Թատրօն»

էին սարքել ուսումնարանում և ուրախութիւններ, զուարճութիւններ անում…

Գոնէ եթէ այդ հարուստները …, սարքելով «հազուագիւտ գիւղական թատրոնը», ռուսական ու վարձով լինէին յաճախած թատրոն, յոգնած սովեալների, այն ժամանակ շատ հասկանալի բան կը լինէր։ Բայց մի գիւղ, որտեղ խաղաղ և համեմատաբար առատ տարիներ թատրոն չէ եղած երբէք, այժմ, այս տագնապալից վայրկեաններում, պէտք է յիշէր աղքատ մարդկանց։

Այդ բոլորը նկարագրելուց յետոյ թախանձանքով հրաւիրում ենք շուտափոյթ ու աջալուրջ ուշադրութիւնը Թիֆլիսի Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի ու Բագուի Կուլտուրական Միութեան։

III

Ջիվանշիրը առհասարակ պտղաբեր ու հարուստ գաւառներից մէկն է համարւում, սակայն պէտք է նկատել, որ պտղաբեր կարելի է ասել այդ գաւառի տափարակային տեղերը, օրինակ Ջրաբերդը իր գիւղօրայքով ու պտղաբեր հանդ ու անդաստանով և Սարովը իր շրջակայքով, որոնք այժմ գտնվում են թուրքերի տրամադրութեան տակ։ Իսկ Ջիվանշիրի լեռնավայրերը, օրինակ, Խաչէնի և Թառթառի ձորակները, գտնվելով անպտղաբեր լեռնային ստորոտներում ու լանջերում, քիչ տարիներ կը պատահի, որ կարկուտը, հեղեղը և առհասարակ բնութեան պատահարները պատուհասները չը փչացնեն տեղական ցանքսերին, բոյսերին։ Եւ ուրեմն, այդ ձորակներում հացը շատ սակաւ է լինում և կարելի է ասել չէ լինում։ Այդ ձորակների բնակիչները ուրիշ կողմերում փող վաստակելով, իրանց ուտելու հացը գնում են Ջրաբերդի գիւղօրայքից։ Եւ ուրեմն, ձեռնտու չը լինելով յիշեալ ձորակներում պարապվել հողագործութեամբ, պէտք է ընտրել այդ լեռնաբնակների համար տեղին համապատասխան գործ և լաւ կազմակերպել այդ գործը, որ կարող լինի աջողութեամբ պարապվել լեռնաբնակը ու ապրուստ հայթայթել։ Այդ ձորակները ներկայացնելով ընդարձակ ու գեղեցիկ արօտատեղիներ, խոտհարքներ, տեղ տեղ նոսրով ծածկված, գետերը (Խաչէնը և Թառթառը) միջովը անցնելիս, կարելի է վստահ կերպով ասել, որ այդ դրախտավայրերում կարելի է աջողութեամբ պարապել գլխաւորապէս՝ անասնապահութեամբ, մեղուաբուծութեամբ և մասամբ պարտիզպանութեամբ, այգեպանութեամբ (մի քանի տեղերում) ու հողագործութեամբ։ Պէտք է նկատել, որ թէկուզ այժմ էլ են պարապվում յիշեալ ձորակների բնակիչները այդ տեսակ գործերով, սակայն շատ հասարակ կերպով, պարապվելու եղանակը չիմանալու պատճառով. Այստեղ աւելորդ չեմ համարում շեշտելու, որ նրանց անասունները շատ հասարակ ու անպէտք տեսակից են և բացի այդ նրանք իւղը պատրաստում են հին նահապետական եղանակով։ Սակայն ի՜նչ հիանալի ու համակրելի բան կը լինէր, եթէ յիշեալ ձորակների մէկ կամ երկու տեղերում կանոնաւոր գիւղատնտեսական պարապմունք լինէր (լաւ տեսակից անասուններ ձեռք բերվէին, եզներ, կովեր, ձիեր և այլն, իւղ պատրաստելու մեքենայ ձեռք բերվէին), տեղական ժողովրդին ծանօթացնելու, սովորեցնելու նպատակով։

IV

Անցեալ (1906) թւի աշնանը յարգելի բժիշկ Բահաթրեանը այցելելով Գ. Ննձասարի վանք (որը գտնվում է Խաչէնի Ձորակում), բարի միտք յղացաւ, այն է «ինիցիատոր» դառնալու՝ Կուլտուրական Միութեան ձեռնարկութեամբ՝ Գանձասարում սկսելու կանոնաւոր գիւղատնտեսական պարապմունք—տեղական ժողովրդին ծանօթացնելու համար։ Այստեղ ենթադրված է բանալու և գիւղատնտեսական դպրոց։ Այդ բոլորի մասին յայտարարվեց մի գեղեցիկ յօդուածով պատուական «Մշակ» լրագրում։ Այդպիսով Կուլտուրական Միութիւնը Գանձասարում հիմք դնելով կանոնաւոր գիւղատնտեսական պարապմունքի, մեծ օգնութիւն հասցրած կը լինի լեռնաբնակներին և յոյս կայ, որ այնուհետև վերջինները կը կարողանան հեշտ ապրել, թէ չէ նրանք կորած են…։ Անհամբեր սպասում ենք այդ մխիթարական ու համակրելի բարի գործի ընթացքին։

Այստեղերքից Աղդամ-Եւլախով ստարութիւն գնացողները պատմում են, որ թուրքերը, համեմատաբար խաղաղ տարիների հետ, իրանց վրա սարսափելի գներով են մթերքներ վաճառում և կամ սենեակներ տալիս՝ մէջը գիշերելու։ Նրանց ասելով, այն սենեակին, որ մի գիշեր մէջը ապրելու համար առաջ 10 կոպ. են ստանալիս եղել, ինչպէս վարձ, այժմ 50 կոպ. են ստանում։ Հայերի հարցին, թէ ինչու նրանք առաջվայ գինը չեն վերցնում, թուրքերը պատասխանում են. «Թողեցէք որ առաջվայ նման վարվենք»… Եւ մթէ մենք էինք սկզբնապատճառը աննպատակ եղբայրասպան խլրտումների, ընդհարումների։ Ասում են թէ թուրքերը հայերից աւել վերցրած դրամը յատկացնում են իրանց բարեգործական ընկերութեան կամ…։

Մեր գաւառի Խաչէնի Ձորակից Գանձակի բանտում 17 բանտարկվածների գործի քննութիւնը լինելու է Գանձակի նահանգական դատարանում առաջիկայ մարտի 22 ին։ Տեսնենք ինչպէս կանցնի այդ անմեղների գործի ընթացքը։ Նրանց այնտեղ լինելը ուղիղ մի տարի և համարեա հինգ ամիս է։

Բ. Զ.

ՄԱՄՈՒԼ

Սօցիալ-դեմոկրատական փոքրամասնականների «Дѣло Жизни» օրգանում պ. Չերեվանինը գալիս է այն եզրակացութեան, որ ձախակողմեաններին համար անհրաժեշտ է համերաշխ գործել և միասին աշխատել Դումայում, թէև կադետներին նա «վատ դեմոկրատներ» է անուանում։

Նոր Դումայում, ինչպէս այդ ցոյց է տալիս ընտրութիւնների արդիւնքը, ոչ կադետները և ոչ էլ ծայրայեղ ձախակողմեանները, առանձին վերցրած չեն կարող մեծամասնութիւն կազմել։ Միայն միացեալ ուժերով, միայն համերաշխ գործունէութեամբ կարող կը լինեն նրանք լուրջ հարուածներ տալ կառավարութեանը և Դուման դարձնել յեղափոխական մի զէնք, կազմակերպող մի կենտրոն ժողովրդական շարժման համար։ Թող կադետները լինեն վատ դեմոկրատներ, բայց այժմ, երբ պէտք է ծանր և դժուարին կռիւ մղել կառավարութեան դէմ, երբ ամբողջ ժողովրդի առաջ դրված է բիւրոկրատիայի ձեռքից իշխանութեան ղեկը, ինչ որ էլ լինի, խլելու խնդիրը, պրոլետարիատը կատարեալ հիմք ունի այդ կռւում կադետներից էլ օգուտ քաղելու և ոչ մի հիմք երկիւղ չունի կրելու, թէկուզ նրանից, որ կռիւը վերջանալու լինի մինիստրական իշխանութիւնը կադետների ձեռքը անցնելով։

Դումայի կռիւը բիւրոկրատիայի դէմ խոր վիհ կը փորէ ազգայնականութեան լայն մասսաների և հին իշխանութեան միջև, իսկ պատասխանատու մինիստրութեան իրականացումը, թէկուզ լինի նա կադետական, կը դիւրացնէ դեմոկրատական ընդարձակ սկզբունքների հողի և անկախութեան ու կատարեալ ժողովրդապետութեան համար մղվող մեր կռիւը։

Այդ միևնոյն կարծիքին միանում է և Պետերբուրգի ձախակողմեան բլոկի օրգան «Товарищъ»-ը։ Խօսելով «Нов. Вр.» լրագրի վերջին ժամանակներս սկսած արշաւանքի մասին կադետների դէմ, լրագիրը նկատում է։

Այդ և այդօրինակ դատողութիւններով արդէն երկրորդ շաբաթն է, որ «Нов. Вр.» ցնում է իր էջերը։ Եւ այդ ագիտացիայի հոգեբանական դրդումը վերին աստիճանի պարզ է։ Հնազանդ Դումա ստեղծելու համար կատարված բոլոր փորձերը տապալվելուց յետոյ, ռէակցիան իր բոլոր յոյսերը կենտրոնացրեց այն մտքի վրա, որ ռուսական երկրորդ պարլամենտում միևնոյն մերձաւոր նպատակի ձգտող քաղաքական կազմակերպութիւնների միջև փոխադարձ համաձայնութիւն չի լինի և իրար չեն հասկանայ։ Հարցը միայն մեքենայական ձայնատուութեան մէջ չէ կայանում։ Խնդիրը այստեղ անհամեմատ աւելի է նուրբ և բարդ։ Ջր խօսելու և վայրոյթի մթնոլորտը շատ շահաւէտ է։ Նա նախ կը թուլացնէ Դումայի աւտորիտետը ժողովրդի աչքում. նա կը հարկադրէ պատգամաւորներին «սակարկելու» և իրար հետ կռուելու, այլ ոչ կառավարութեան։ Նա ճանապարհ կը մաքրէ զանազան վատ պատահականութիւնների անսպասելի հետևանքների համար։ Նա կը խանգարէ մշակելու այն մի քանի սակաւաթիւ տակտիկական պրինցիպները, որոնք կարող էին լինել ընդհանուր ամբողջ օպպօզիցիայի համար։

Թշնամիները մեծ ուրախութեամբ ընդգծում են ամեն մի փաստ, որ վկայում է մեր դեմոկրատիայի մէջ անող պառակտման մասին։ Ցանկանք, որպէսզի նրանք խաբվին այդ պրօցեսի մերձաւոր հետևանքների համար տածած իրանց յոյսերի մէջ։

Այսպիսով նկատվում է, որ բոլոր բանակներում էլ ամրապնդվում է միևնոյն միտքը, թէ՝ անհրաժեշտ է համերաշխութիւն ստեղծել օպպօզիցիայի բոլոր կէտերում։ Օպպօզիցիոն շարքերի մէջ տիրող այդ ուրախալի տրամադրութիւնը դժուար թէ կարող լինի տեղի տալ խուլիգանների պրովոկացիայի առաջ, որոնք Դումայից դուրս ստեղծվելու են «Нов. Вр.» ու «Россія» լրագիրների էջերում, իսկ Դումայի ներսում Կրուշեվանների ու Պուրիշկեվիչների միջոցով։

*

«Рус. Слово» լրագրում պրոֆ. Իվ. Օզերովը մատնանշում է, որ պետական նոր կազմ մտնելուց յետոյ անհրաժեշտ է անմիջապէս հոգ տանել բարձրացնելու երկրի արդիւնաբերական ույժերը, որովհետև նոր կեանքը կը պահանջէ առատ միջոցներ։

Հեղինակի կարծիքով, երկրի արդիւնաբերական ույժերի զարգացման համար հարկաւոր է հրաւիրել օտարերկրեայ դրամագլուխներ երկաթուղիներ շինելու, ջրային հաղորդակցութիւնը բարելաւելու. հարկաւոր է ազգաբնակութեան մէջ զարթեցնել եռանդ և նախաձեռնութեան տրամադրութիւն։ Մինչև այժմ կեանքի պայմանները այնպէս էին, որ նրանք ոչ միայն չէին զարգացնում այդ եռանդը, այլ մեռցնում էին նրան, թմրեցնում։

Պրոֆեսսոր Օզերովը մատնացոյց է անում իբրև օրինակ այն, ինչ որ ստեղծվել է Միացեալ-Նահանգների եռանդով և նախաձեռնութեամբ, որոնք առատ քանակութեամբ մթերքներ են արտահանում եւրոպական շուկաներ և ողողում են Անգլիայի շուկաները գիւղատնտեսական մթերքներով, թէև Ռուսաստանը, իր աշխարհագրական աւելի նպաստաւոր դիրքով, կարող էր ամբողջապէս իր ձեռքը մէջ առնել նրանց։

Թւական փաստերով, ստատիստիքական տեղեկութիւններով պատկերացնելով Միացեալ-Նահանգների արդիւնաբերութեան և հարստութեան առատ աճումը, հեղինակը հաստատում է, որ այդ երկրի արդիւնաբերական հզօրութիւնը հիմք է դրվել օտարերկրեայ—անգլիական և գերմանական—դրամագլուխների զօրեղ ներմուծման շնորհիւ։ Նրանց ներկայացուցիչները իրանց հետ բերում էին և իրանց եռանդը, աշխատելու հմտութիւնը, և այդ հողի վրա էլ այնքան փարթամ կերպով ծաղկել են Միացեալ Նահանգները։

Մեզ համար անհրաժեշտ է,—ասում է հեղինակը,—Ռուսաստանը ծածկել երկաթուղային խիտ ցանցով, հարկաւոր է ստեղծել ջրանցքների սիստեմ, հարկաւոր է հոգ տանել Միջին-Ասիայի ոռոգման մասին, որպէս զի զարգացնենք բամբակաբուծութիւնը, հարկաւոր է եռանդով առաջ մղել ճահիճների չորացման կռիւը Ռուսաստանի մի քանի տեղերում։

Իր յօդուածի վերջում պրոֆ. Օզերովը գալիս է այն եզրակացութեան, որ մենք փող չը պէտք է խնայենք ժողովրդական կրթութեան գործի համար և արագութեամբ պէտք է բանալ Ռուսաստանում դպրոցներ մատաղ սերնդի և չափահաս ազգաբնակութեան համար. Այդ դէպքում էլ, հեղինակի կարծիքով, կարելի կը լինէր դիմել օտարերկրեայ դրամագլուխների օգնութեան, այսինքն փոխառութիւն անել, և օտար երկրացիները դրա համար մեզ փող կը տան, դրանից էլ անհրաժեշտ է սկսել։

Պ. Ն. ՄԻԼԻՒԿՈՎԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրվարի 13 ին Պետերբուրգի Տենիշեվսկի դահլիճում տեղի է ունեցել Պ. Ն. Միլիւկովի դասախօսութիւնը «ընտրութիւնների արդիւնքի» մասին, որի մուտքը յատկացված է եղել յօգուտ սովեալների։ Զեկուցման առաջին մասում դասախօսը նկարագրել է բազմամարդ լսարանի առաջ այն ամբողջ կառավարչական բարդ ապարատը, մեքենան, որը շարժողութեան մէջ էր դրվել լոկ այն նպատակով, որպէսզի ստացվի «ժողովրդին» կառավարութեանը «վստահութիւն» արտայայտելու։ Այդ նպատակով մինիստրութիւնը անշեղ կերպով հետևում էր 4 նպատակի. 1) անճառ դարձնելու նախկին պատգամաւորներին, 2) կառավարչական մեծամասնութիւն ստեղծելու, 3) ընտրութիւն անել «յարմար» ընտրողների վերաբերմամբ, 4) այդ նպատակով էլ փոխել ընտրութիւնների տեխնիկան։ Դասախօսը այդ կողմից հարուստ նիւթ է ներկայացրել այն ժամանակաշրջանի, երբ Դումա չը կար, և երգիծաբանական ձևով պատկերացրել է արձակման մինիստրութեան ջանքերի ծիծաղաշարժութիւնն ու ապարդիւն լինելը։ Դասախօսը չափազանց աջող կերպով ծաղրել և դատաւորել է կառավարութեան կողմից ընտրութիւնների վերաբերմամբ գործ դրված ճնշման իր անամօթութեամբ ուղղակի հանճարեղ փաստերը։

Դասախօսութեան երկրորդ մասում պ. Միլիւկովը խօսել է երկրորդ Դումայի կազմի և հնարաւոր տակտիկայի մասին։ Գրատախտակի վրա գծած աղիւսակների միջոցով նա ապացուցել է, որ նախկին մեծամասնութիւնը—կենտրոնը (կադետները) հալվել է յօգուտ սօցիալիստական տարրերի և մասամբ միայն յօգուտ աջակողմեանների։ Ինքնուրոյն տակտիկայով կարող են ընթանալ միայն 4 խմբեր. 1) ծայրայեղ աջակողմեանները, 2) ծայրայեղ ձախակողմեանները, 3) լեհական խմբակը և 4) ժողովրդական ազատութեան կուսակցութիւնը (կադետները)։ Ծայրայեղ աջակողմեանների գործելակերպը արդէն երևում է փետրվարի 12 ի յայտնի հեռագրից, որտեղ հաղորդվում է, որ Կրուշեվանը իր հրաժեշտի ճառում սպառնացել է ողողել երկիրը արիւնով։ Պարզ է և նրանց ծրագիրը «Русская Знамя»-ի վերջին համարից, Բարձրագոյն անունով ուղարկված հեռագիրների, որտեղ պարզ և որոշակի յայտնում են, որ անհրաժեշտ է պետական յեղափոխութիւն կատարել, որին կը միանայ և զօրքի մի մասը։ Դասախօսը շարունակում է աւելի ևս երկիւղով նայել ձախակողմեանների տակտիկայի վրա, որը դարձեալ պատճառ կարող է դառնալ Դումայի արձակման։ «Ծայրայեղութիւնները իրար համապատասխանում են»։ Սակայն ընդհանուր վտանգը և գրութեան լրջութիւնը ստիպում է դասախօսին հաւատալ, որ մինիստրութեան վերաբերմամբ եղած տակտիկայում ձախակողմեանները աջակցութիւն ցոյց կտան կենտրոնին—կադետներին։

Խօսելով միջադէպերի «պատահական փաստերի» մասին, որ հաւանականօրէն ունենալու է Դուման կառավարութեան հետ, ինչպէս օրինակ, էտիկետի հարցերում, ճառախօսը խորհուրդ է տալիս գործել զգուշութեամբ, խուսափել նրանցից։ Բայց այստեղ միշտ էլ կարող է պատահել պրովոկացիա աջակողմեաններից, և այդ բանը սպասելի է։

Վերջում դասախօսը ազդու և սրամիտ արտայայտութիւններով խօսում է մինիստրութեան վարմունքի մասին։ «Վախկոտութեան յանդգնութիւնը միշտ եղել է մեր իշխանաւորների ազգային եզակի իմաստութիւնը»։ Բայց դասախօսը ջերմ կերպով հաւատում է ժողովրդական արդար դատի յաղթանակին, ժողովրդական կամքի ույժին և նրա ազատութեան փափագին։

Լսարանը ողջունել է դասախօսին երկարատև և աղմկալի ծափահարութիւններով։

(«Телеграфъ»)

ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կանանց ցոյցը Լոնդոնում

Փետրվարի սկիզբներում Լոնդոնում սուֆրաժիստուհիները՝ իրաւունքների հաւասարութեան համար պայքարող կանայք մի մեծ ցոյց կազմակերպեցին, որի ժամանակ ընդհարում տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան և սուֆրաժիստուհիների կամ նրանց ձախ թևի, այսինքն «կանանց սօցիալական և քաղաքական դաշնակցութեան» միջև։

Վեց հարիւր հոգուց բաղկացած ցուցարարները դժգոհ այն բանից, որ գահական ճառի մէջ կանանց քաղաքական ազատութեան մասին ոչինչ չէր յիշված, ուղևորվեցին դէպի պարլամենտ։ Մինչդեռ, պարլամենտական օրէնքների համաձայն այդպիսի մեծ ամբոխ չէր կարելի թոյլ տալ մօտենալ պարլամենտին, թէկուզ պետիցիա ներկայացնելու։ 1810 թւականի օրէնքը արգելում է որևէ համախմբում կազմել պարլամենտի շէնքերից մի մղոն տարածութեան վրա։ Ահա այդ հիման վրա ոստիկանութիւնը օղակաձև երկարգ կանգնած, նրանց հետ միասին և ձիաւոր պահակները, որոնք կանչվում են միայն արտակարգ դէպքերում, պահպանում էր՝ արգելելով կանանց մօտենալ պարլամենտին։ Կանայք որոշում են պատռել օղակները և անցնել, սակայն մի քանի անյաջող փորձերից յետոյ,—թէև մի քանիներին աջողվում է պատռել առաջին օղակը,—30 հոգու չափ կալանաւոր տալով յետ են փախչում։

Երեկոյեան ժամի 8-ին նոր միտինգ է կայանում ընդհարումից փախածների մասնակցութեամբ, որտեղ որոշում են նորից անյապաղ դիմել դէպի պարլամենտ։

Այս երկրորդ փորձն էլ անաջող է անցնում. ձիաւոր պահակները, ի հարկէ, առանց մտրակների և սրերի, արշաւում են ցուցարարների մէջ և ցրում նրանց։ Շատերը փախչում են, ոմանք ուշաթափվում, ընկնում, ոմանք էլ անգլօսաքսոնական անանցութեամբ ճեղքում են օղակը, սակայն կալանաւորվում են իսկոյն։

Այդ դէպքը անգլիական լրագիրները անուանում «խռովութիւն», իսկ ոստիկանների վարմունքը, որից և ոչ մի ցուցարար չէ վնասվել. անգլիական հասարակութիւնը անուանում էր shame, այսինքն նախատինք։

«Р. В.» լրագրի մէջ պ. Դիէսօէն գեղեցիկ կերպով նկարագրում է այդ դէպքը։

Մանաւանդ ուշագրաւ է այդ ցոյցի ֆինալը—վերջաբանը, որ տեղի է ունեցել դէպքը յաջորդ օրը Վեստմինստերի ոստիկանական դատարանում։

Կալանաւորներին կառքերով բերում են դատարան։ Բոլորն էլ ուրախ են և զուարթ. նրանց մէջ կան մատաղահաս աղջիկներ և արծաթահեր տիկիններ։ Կանգնած տղամարդիկ ի նշան յարգանքի գլխարկները հանում են։ Անգլիացին իր գլխարկը հանում է բոլորովին արտակարգ դէպքերում։ Եւ ահա իրանց գլխարկները հանելով անճկուն տղամարդիկ, յայտնում են, որ խոնարհվում են այն արիութեան առաջ որով կռւում են նրանք իրանց իրաւունքների համար, թէև ոչ այնքան արդարացուցիչ միջոցներով։

Նիստը բացվում է։ Առաջին անգամներում մեղադրվող սուֆրաժիստուհիները առհասարակ պատկանում էին միջին և բարձր դասակարգերին։ Այս անգամ մեղադրվողները բանւորուհի, գործակատարուհի և սպասաւորուհի սուֆրաժիստներ էին։

Ամենից առաջ հարցաքննութեան են ենթարկել միսս Կրիստէբել Պանկխերստին։ Նա յայտնել է, որ չէ ուզում մեղադրել ոստիկանութեանը, թէև սուֆրաժիստուհիներից մի քանիսին նրանք կոպիտ կերպով տրորեցին։ Ամբողջ պատասխանատուութիւնը ընկնում է կառավարութեան վրա։ «Այժմ կասկածից դուրս է,—ասել է Պանկխերստը,—որ ընտրողական իրաւունքի ձգտող կանայք վտանգի են ենթարկում իրանց կեանքը։ Եւ եթէ երբէք ոչ ոք չը սպանվեց, դա կառավարութեան շնորհիւ չէ։ Ցոյցերը կը շարունակվին մինչև որ կանանց իրաւունքներ կը տրվեն։ Եւ եթէ կռւի ժամանակ արիւնհեղութիւն լինի, դրա մեղաւորութիւնը ամբողջապէս ընկնում է արմատական կառավարութեան վրա»։

—Ո՛չ, մեղաւորութիւնը ընկնում է կանանց վրա,—հանգիստ կերպով պատասխանեց դատաւորը։—Բանի ույժի դիմելը թոյլատրելի է միայն այնտեղ, որտեղ բողոք արտայայտելու օրինական ճանապարհները փակված են քաղաքացիների համար։ Դուք գտնվում էք ազատ երկրում և լիակատար հնարաւորութիւն ունէք ագիտացիա անելու և ցոյցեր կազմակերպելու, ինչպէս որ շաբաթ օրը արիցիք։ Քարոզեցէք և տարածեցէք ձեր հայեացքները, համոզեցէք համաքաղաքացիներին, իսկ այժմ 20 շիլլինգ տուգանք (9 ր. 40 կ) կամ, այն դէպքում, եթէ չը ցանկանաք վճարել,—երկու շաբաթ կալանաւորութիւն։

Այնուհետև առաջ են գալիս մի ամբողջ շարք մեղադրվողներ։

—Մենք չենք հնազանդվի այն օրէնքներին, որոնց մշակելու գործում մասնակցութիւն չենք ունեցել,—ասաց մէկը։

—Եօթ շիլլինգ տուգանք,—հանդարտօրէն պատասխանեց դատաւորը։

—Դուք իրաւունք չունէք մեր դէմ գործադրել օրէնքները, եթէ մենք չենք մասնակցում ընտրութիւններին,—յայտնեց մի ուրիշը։

—Եօթ շիլլինգ տուգանք։

—Ես կը մարտնչեմ այնքան ժամանակ, մինչև որ կամ կընկնեմ կամ ընտրողական իրաւունք կը ստանամ։

—Դուք երկրորդ անգամն էք պատասխանատուութեան ենթարկվում։

—Այո։

—Քսան շիլլինգ տուգանք։

—Մենք բողոքելու համար ուրիշ ձև չունենք։ Սարսափելի է, բայց ստիպված ենք այդպիսի միջոցների դիմելու և մտադիր չենք կանգ առնելու, մինչև որ չը ստանանք մեր իրաւունքները։

—Եօթը շիլլինգ տուգանք,—լսվում է դատաւորի անվրդով նկատողութիւնը։

—Ես բնաւորութեամբ խաղաղասէր եմ։ Ես գտնում եմ, որ կանայք էլ պէտք է ունենան նոյնպիսի իրաւունքներ, ինչպէս որ ունեն տղամարդիկ։ Մեզ մնում է միայն խախտել այն օրէնքը, որ ընկած է մեր շաւղի վրա։

—Դուք այդ ապացուցէք համաքաղաքացիներին։ Իմ գործն է պարզել միայն, որ դուք մասնակցել էք երէկվայ ընդհարմանը։ Եօթը շիլլինգ տուգանք։

—Իմ կոչումն է օգնել դառամեալներին և երեխաներին։ Ես համոզված եմ, որ կանանց էմանսիպացիան այլևս թոյլ չի տայ շահագործել կանանց աշխատանքի շուկայում։

—Դուք երկրորդ անգամն էք այստեղ։ Քսան շիլլինգ կամ 14 օր։

Առաջ է գալիս մի պառաւ կին, աշխոյժ աչքերով։ Դա գեներալ Ֆրենչի քոյրն է։

—Մենք մօտեցանք պարլամենտին մեր գործերի համար,—ասում է նա,—իսկ ոստիկանութիւնը կատարում էր իր գործը։ Ես շատ լաւ գիտէի, որ վարվում եմ ոստիկանութեան որոշումների հակառակ, բայց մենք բողոքելու ուրիշ ճանապարհ չունենք։

Վկայ ոստիկանը յայտնում է, որ մեղադրվողը առաջնորդում էր ցուցարարներին։

—Քառասուն շիլլինգ տուգանք (18 ր. 80 կ.) կամ երեք շաբաթ կալանաւորութիւն։

Կանչում են մեղադրվող դերասանուհի միսս Սէյմ Սպրայգին։ Ոստիկանը գանգատվում է, որ նա բռունցքով խփել է իր աչքին։

—Ոչ, ոչ թէ ձեռքով, ուղղում է մեղադրվողը,—այլ գրքով եմ խփել։

—Քսան շիլլինգ տուգանք։

Կանչում են մի ուրիշին, դառամեալ, կոմբրիկունք տ. Էլիս Տէյլորին։ Նա Գալիֆակսի կանանց պատգամաւորուհին է և եկել է մասնակցելու փետրվարի 9-ի մեծ ցոյցերին։

—Ես եկել եմ իբրև տատ իմ թոռնիկների համար քաղաքական իրաւունքներ պահանջելու։ Ամօթ է ձեզ դրա համար կանանց բանտ ուղարկել։

—Եօթը շիլլինգ տուգանք։

Այժմ, թերևս, համոզվի Լոնդոնի ազգաբնակութիւնը, որ իր առաջ կանգնած է մի լուրջ և ուժեղ շարժում, որը պէտք է հաշւի առնել։ Անգլիացիներից շատերը այդ սուֆրաժիստուհիների գործունէութեան ճանապարհը համարում են սխալ, բայց նրանք վրդովված են նրա համար, որ քաղաքական իրաւունքների համար պայքարող կանանց դէմ ուղարկում են ձիաւոր ոստիկաններ։ Պարլամենտի հարցապնդումին՝ ներքին գործերի մինիստրը խոստացել է այդ գործը քննել։

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

Վերջին շաբաթվայ ընթացքում Պետերբուրգում գործադուլները սկսվել են շատանալ։ Նեվայի մանուածքների մանուֆակտուրայում գործադուլ են արել ներկարարական արհեստանոցի բանւորները (400 հոգի). պահանջ են առաջարկել վերացնել հասցէի համար հաւաքվող տուրքը և ֆիրմայի կողմից տալ վերնաշապիկներ։ Գործադուլ են արել Լոպէևի տպարանի բաժանմունքի բանւորները։ Սայլցևի ստամպագործութեան գործարանի գործադուլի համար արձակված 48 բանւորները վերընդունվել են։ Պրոֆեսիոնալ դաշնակցութիւնների համագումար հրաւիրելու համար կազմված մասնաժողովը հարցաթերթ է ուղարկել բոլոր պրոֆեսիոնալ կազմակերպութիւններին և տեղեկութիւն հարցրել դաշնակցութիւնների գրութեան մասին։ Տպագրական գործի բանւորական դաշնակցութիւնների համագումար հրաւիրելու համար կազմված կոնֆերենցիան իր տուած անկետների պատասխանը արդէն ստացել է գաւառական դաշնակցութիւններից շատերից։ Պատասխանների մի մասը նա ստացել է իր կողմից գաւառները ուղարկված յատուկ պատգամաւորներից։ Պետերբուրգի Նաւահանգստի բանւորները հիմնել են փոխադարձ օգնութեան դրամարկղ իրանց աշխատավարձից 1% յատկացնելով։ Կօշկեղէնի արհեստանոց ունեցողները մի դաշնակցութիւն են կազմել տպարանատէրերի դաշնակցութեան նման։

(«Т. Пр. Г»)

—Տպագրական գործի բանւորական դաշնակցութիւնները տպարանական բանւորների վարձագնի յաւելումը գործադրելիս, ի թիւս առաջին տպարանատէրերի, առաջարկել են Լեսմանին 1000 տառ շարելու համար նշանակել վարձագին 23 կոպէկ։ Այդ առիթով տպարանատէրերի և տպագրական գործի բանւորների դաշնակցութեան միջև բանակցութիւն է սկսվել, որը, սակայն, ոչ մի համաձայնութեան չէ հասցրել։ Տպագրական գործի բանւորական դաշնակցութիւնը գործադուլ է յայտարարել Լեսմանի տպարանում և գործադուլ անող բանւորների տեղերը բօյկօտի ենթարկել։ Լեսմանը դաշնակցութեան մէջ հարց է յարուցել առհասարակ բանւորների գործադուլային իրաւունքների մասին, որովհետև յուլիս ամսին տպագրական գործի բանւորական դաշնակցութիւնը մի որոշում էր հրատարակել, որով հրաւիրում էր բանւորներին գործադուլներից խուսափել, որը ընդունվել էր միաժամանակ և տպարանատէրերի դաշնակցութեան կողմից։ Դա մի դիտաւորութիւն էր որ բանւորական դաշնակցութիւնը ուզում էր, երկու կողմերի մէջ ծագող միջադէպերը լուծել, համաձայնութիւն կայացնելով դաշնակցութիւնների ներկայացուցիչների մէջ. միջնորդ կամ հաշտարար դատարանով։ Լեսմանը այդ պատճառով առաջարկել է բանւորական դաշնակցութեանը լուծել իր տպարանի մէջ ծագած անհամաձայնութիւնը միջնորդ դատարանով։ Բանւորական դաշնակցութեան ներկայացուցիչը մերժել է այդ առաջարկութիւնը՝ պատճառաբանելով, որ արդէն երկու ամբողջ շաբաթ է ապարդիւն բանակցութիւններ են վարում այդ միջադէպի համար և ոչ մի հետևանքի չեն յանգել։ Դրանից յետոյ Լեսմանը հրաժարվել է որևէ բանակցութիւն վարել դաշնակցութեան հետ և հրաւիրել է նախկին պայմաններով նոր բանւորներ։

(«Т.-Пр. Г.»)

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

(Նամակ Մօսկվայից)

I

Շմիդտի մահը

Մօսկվայի դեկտեմբերեան ժողովրդական զինված ապստամբութեան արիւնալից օրերում, երբ Մինն իր զօրքով այնքան սխրագործութիւններ արեց մայրաքաղաքում, անխնայ կոտորելով և հրդեհելով, այդ պատմական նշանակալից վերջին օրերում, մայրաքաղաքի ադմինիստրացիայի կարգադրութեամբ, տեղական բոլոր զօրքը կենտրոնացնում են Պրեսնիա թաղում, ուր գտնվում են Պրոխորովի և Շմիդտի գործարանները և սկսում անխնայ կերպով ռմբակոծել բազմաթիւ տներ, գլխաւորապէս վերոյիշեալ երկու խոշոր գործարանները։ Այդ գործարանների յեղափոխականացած բանւորները երկար ժամանակ տոկուն և յամառ կռիւ մղելուց յետոյ, ճիշտ է, պարտութիւն կրեցին, բայց նրանք արել են այն, ինչ որ կարելի էր անել այն ծանր պայմաններում, որոնց մէջ նրանք էին գտնվում։ Հաշւողներ եղել են, որ Շմիդտի գործարանին 500 անգամ արձակել են թնդանօթից։

Ապստամբութիւնը կատարելապէս ճնշվելուց յետոյ մայրաքաղաքի ադմինիստրացիան բռնկում է իր սովորական խուզարկութիւնները և հարիւրաւոր անմեղներին ձերբակալում բանտ է նստեցնում, որոնց թւում նաև Շմիդտին, 25 տ., այն յեղափոխական երիտասարդին, որի ողբերգական մահը անցեալ օրը տեղի ունեցաւ։

Ամսիս 13-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Շմիդտի քոյրը իր եղբօր հետ տեսնվելու նպատակով գնում է դժոխքի վայրը—Բուտիրկի։ Շմիդտի առողջութիւնը այն աստիճան քայքայված է լինում, որ նրան բանտի հիւանդանոցում են պառկեցրել։ Քրոջ զարմանքը խիստ մեծ և անսպասելի էր, երբ բանտի աւագ վերակացու Կօժին (Շլիսսելբուրգի բերդի նախկին ժանդարմ) յայտնում է, որ ամսիս 12-ի գիշերը, Շմիդտը կտրելով պատուհանը, ապակու մի կտորով կտրել է իր վզի զարկերակը (сонная артерія) և այդպիսով վերջ տուել իր կեանքին։

Որքան էլ ադմինիստրացիան աշխատէ իրերի դրութիւնը այլ կերպ լուսաբանել և փաստերը յեղաշրջելով յայտարարէ, որ Շմիդտը ինքը իր կեանքին վերջ տուեց, որքան էլ բիւրոկրատիայի հաւատարիմ սպասաւորները ձգնեն իրանց արդարացնել, այնուամենայնիւ փաստը մնում է փաստ և հասկանալի մեզ համար, որ Շմիդտը ինքնասպանութիւն չէր գործ դնի, եթէ նրա պայմանները բաւարար լինէին, եթէ նրա ինքնասպանութեան համար պատրաստի հող չը լինէր։

Նա ամբողջ 14 ամիս է բանտում, ուր հալվում մաշվում էր. նրան այլ աչքով էին վերաբերվում։ Բացի մօրից և քրոջից նրա մօտ թոյլ չէին տալիս մնացած ազգականներին և ծանօթներին։

Պէտք է յիշատակել այն բնորոշ փաստը, որ Շմիդտը բանտում բաւական լաւ էր զգում իրան։

—Մենակութեան մէջ քիչ տխուր է,—ասել է նա,—և, չը նայած դրան, բանտում անհամեմատ լաւ է, քան հիւանդանոցում։ Եթէ ինձ տեղափոխեն այնտեղ, թւում է թէ կը մեռնեմ»։ Այդ խօսքերը նա ասել է համարեա թէ ամբողջ մի տարի առաջ։

Վաղուց, շատ վաղուց նրա ազգականներն ու բարեկամները աշխատում էին երաշխաւորութեամբ կամ գրաւականով ազատել Շմիդտին (նրանք պատրաստ էին մինչև իսկ ամենախոշոր գրաւական ներկայացնել) և տեղափոխել մասնաւոր հիւանդանոց, ուր պէտք է նրան դարձեալ հսկէին։ Չը նայած դրան, նրանց աղաչանքներն ու պաղատանքները ոչ մի նշանակութիւն չունեցան իշխանութեան աչքում։ Այդ բոլորին նրանք պատասխանում էին միմիայն լռութեամբ։

Ինչպէս թերթերը հաղորդեցին, վերջերս միայն արդարադատութեան մինիստրի միջնորդութեամբ տրած միջնորդութիւնը պսակվեց աջողութեամբ և մօտ օրերս պալատի նիստը պէտք է լինէր,—Շմիդտին ազատելու համար։ Շմիդտին, ի հարկէ, այդ մասին յայտնել էին, բայց ուշ էր։

Այսպէս թէ այնպէս, Շմիդտը 14 ամիս բանտի տաժանելի կապանքների տակ տնքում էր և արիւնաքամ լինում. Նա անհամբեր սպասում էր, որ շուտով իր գործը կը քննվի և կարդարացնեն իրան։ Բայց բանտի ծանր ռէժիմի անտանելի պայմանները, որոնց մէջ նա էր գտնվում, վերջին ծայր յուսահատեցրին Շմիդտին և նա ստիպված եղաւ ինքնասպանութեամբ վերջ տալ իր կեանքին։

Ոսկու Ջօն

ԻՆՉ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԶԻՋՈՒՄ ԿԱՐՈՂ Է ԼԻՆԵԼ

Խորհրդաւոր մոմենտ է Ռուսաստանի համար։ Հաւաքվել է երկրորդ Պետական Դուման և ամբողջ ժողովրդի ուշադրութիւնը գամված է նրա վրա։ Որչափ էլ անցեալի փորձերը խիստ ուսանելի դասեր տուած լինեն, այնուամենայնիւ մարդիկ միշտ խուսափում են յոռետես լինելուց և վարդեր են սպասում այն տեղից, ուր միմիայն փուշ ու տատասկ է բուսնում։ «Հազիւ թէ կառավարութիւնը այս երկրորդ Դուման էլ ցրվէ,—ասում են ոմանք յուսալից տոնով։—Անշուշտ փոխադարձ զիջումներ տեղի կունենան կառավարութեան ու Դումայի միջև և արդիւնաւէտ խաղաղ գործունէութիւն կը սկսվի վերջապէս», պատասխանում են միւսները։

Որչափ էլ խիստ ցանկալի լինի մեզ համար, որ մեր երկիրը, վերջապէս, դուրս գայ այս ալեկոծված ու տագնապալից դրութիւնից և խաղաղ ու նորմալ ընթացքի մէջ մտնի, այնուամենայնիւ, մենք սաստիկ կասկածում և չենք կարողանում հաւատալ, թէ այդ «բարի» գուշակութիւնները իրականութիւն ստանան։ Եւ մենք չենք հաւատում հէնց այն պարզ հիման վրա, որ բիւրոկրատիան դեռ ևս իր դիրքերը շատ ամուր է զգում և ոչ մի տրամադրութիւն չէ ցոյց տալիս իր կողմից որևէ էական զիջումն անելու։ Իսկ ինչպէս կարող է «փոխադարձ» զիջումների մասին խօսք լինել, երբ կռւող կողմերից մէկը զիջումն անելու ոչ մի տրամադրութիւն չունի։ Եւ այդ բանի մէջ համոզվելու համար, հարկ չը կայ ուշադրութիւն դարձնելու, թէ ինչ է ասում կամ ինչ լեզուով է խօսում եւրոպական թղթակիցների հետ ինքն իրան «լիբերալ» հռչակող Ստոլիպինը. խօսքերից շատ աւելի պերճախօս պիտի լինեն այս դէպքում մեր մինիստրի գործերը, չենք ասում, անցեալ 7 ամիսների ընթացքում, այլ հէնց միմիայն երկրորդ Դումայի գումարման նախօրեակին կատարած կամ թոյլատրածները։

Ճիշտ է, անցեալ այս մի քանի ամիսների ընթացքում պօգրօմները կանգ էին առել, և պարզ երևում էր, որ կառավարութիւնը լուրջ կերպով զսպում էր «իսկական ռուս մարդկանց» այդ ամօթալի և կառավարութեան վարկին վնասող գործելակերպը։ Սակայն, այժմ ակներև է, որ Ստոլիպինը այդպէս էր վարվում պարզապէս այն հիման վրա, որ հաւատացած էր, թէ կառավարութեան ձեռք առած խիստ բռնաբարութեան, զինուորա-դաշտային դատարանների շնորհիւ արդէն ժողովուրդը «խելքի է եկել», խաղաղվել, հանգստացել է։ «Էլ ինչու իզուր տեղը հանգստացած ժողովրդին պօգրօմներով էլ պատժել», մտածում էր «լիբերալ» մինիստրը, և ինչու նորից գրգռել «խելօքացած» հասարակութիւնը։

Այդպէս էր մտածում հին ռէժիմի խումբը մինչև պատգամաւորական ընտրութիւնները։ Բայց երբ նա յանկարծ տեսաւ, թէ ինչպէս այդ «խելքի եկած» ու խաղաղ, իր ճակատագրի հետ հաշտված կարծեցեալ ժողովուրդը սկսեց մէկը միւսի ետևից ձախակողմեան և այն էլ ծայրայեղ ձախակողմեան պատգամաւորներ ընտրել, նախկին պօգրօմային ախորժակները նորից բացվեցին և նա մատների արանքով սկսեց նայել պօգրօմային հերոսների վրա։ Իսկ այս հերոսները այժմ շատ աւելի համարձակ ու յանդուգն են դառել իրանց մարդասպանական արարքների մէջ, քան էին նախկին պօգրօմների ժամանակ։ Նրանք այլևս ոչ ամաչում են իրանց դաժանային վարմունքներից և ոչ էլ այլ ևս պատասխանատուութիւնից են վախենում. Առաջվան նման նրանք չեն թագնվում վարագոյրների ետևում ու կատարված ոճիրների պատասխանատուութիւնը չեն գցում «զայրացած հայրենասէր» ամբոխի վրա։ Ընդհակառակը, նրանք հիմա իրանց պօգրօմային կոչերը բացարձակ կերպով տպագրում են իրանց սև-հարիւրեակային օրգանների մէջ, իսկ պօգրօմը «աջողակ» վերջանալուց յետոյ էլ պատգամներ են դուրս գալիս արիւնով արբեցած «հայրենասէրներին» իրանց «անկեղծ» ու «խորին» շնորհակալութիւնները յայտնելու, ինչպէս այդ արեց Օդեսսայի վերջին պօգրօմի ժամանակ Մանջուրիայի տխրահռչակ գեներալ Կաուլբարսը։

Շատ բնորոշ է, այդ գեներալ Կաուլբարսի այդ անպատկառ վարմունքը, ինչպէս և չափազանց բնորոշ է և այն, որ պօգրօմային կոչերը այժմ բացարձակ կերպով տպագրվում են սև-հարիւրեակային օրգաններում, որ և մի նմուշ ստորև բերում ենք թարգմանաբար, թէ գեներալ Կաուլբարսն է շարունակում իր պաշտօնի մէջ մնալ, թէ պօգրօմների հրաւիրող կոչի հեղինակ եպիսկոպոս Իլլիոդորն է խաղաղութեամբ շարունակում իր պօգրօմային փիլիսոփայութիւնը զարգացնել և թէ այդ կոչը տպագրող «Вѣче» և «Русск. Знамя» թերթերն են շարունակում անարգել կերպով հրատարակվել։

Անաւասիկ սրբազան Իլլիոդորի «սրբատառ» կոչ-կոնդակը.

«Հարկաւոր է, որ սև-հարիւրեակը մի կողմ նետի իր վրայից այս թիւրիմացութեան կապանքները։ Կառավարութիւնը մահուան պատիժ է տալիս յանցաւորներին, մարդասպաններին ու կողոպտիչներին։ Արդ, ինչու ուղղափառ հայրենասէրներն էլ չը պէտք է խողխողեն անաստուածներին ու անբարոյական մարդկանց, որոնք համարձակվում են լրբաբար պղծել ժողովրդային սրբութիւնները»։

ժամանակն է, վերջապէս, վերջ դնել այս դրութեանը: Կարելի էր, ի հարկէ, միմիայն դատարանական վճիռներով բաւականանալ, եթէ միայն մեր դատարաններում արդարադատութիւն լինէր, բայց այնտեղ միմիայն մոտնիչ. դաւաճան ու անաստուած անարդարութիւնն է թագաւորում... Այդ պատճառով էլ սև-հարիւրեակը, իր անարգված սրբութիւնները պաշտպանելու համար, կամայ-ակամայ ստիպված է լինում Մինինի և Պաժարսկու ճանապարհով ընթանալ... Այդ եղանակով հրապարակ գալու ժամանակը արդէն հասել է. կառավարութեան «օրինականութեամբ» շարժվելը այլևս չէ կարող տանելի լինել, առանց վախենալու, որ այդ «օրինականութեանը» հնազանդելով, կարող ենք կորցնել և մեր հայրենիքը, և Միահեծան Թագաւորին, և ժողովրդային կամքը: Արդ, ուրեմն, հրապարակ դուրս եկէք, սև միլիոններ, ձեր քաջագործութիւնը ցոյց տալու! Ես, Իլլիոդոր եպիսկոպոս, օրհնում եմ ձեզ մեր սիրելի հայրենիքը Աստուծոյ կողմից անիծվածներից, իսկ մարդկանցից դատապարտվածներից, անաստուածներից, կողոպտիչներից, նենգամիտ խաբեբաներից, բոմբ նետողներից, գրգռիչներից, լրագրական ստախօսներից ու գրպարտիչներից ազատելու սուրբ գործի համար»!

Պետական Դումայի բացման նախօրեակին ահա այսպիսի ափաշքարա եղեռնական կոչեր թոյլատրող կառավարութեան հետ է, որ կարծում են, թէ պիտի կարողանան հաշտվել ժողովրդային ներկայացուցիչները: Հնարաւո՞ր է հաւատալ միթէ: Ի՞նչ փոխադարձ զիջում կարող է տեղի ունենալ այդպիսի հանգամանքներում: Ներկայ խորհրդաւոր մոմենտում կառավարութեան այդպիսի պոգրոմային տրամադրութիւնից մի ենթադրութիւն միայն կարելի է անել, այն է, որ «փոխադարձ» թեթև զիջումներով կառավարութիւնն ու կրուշեվանի սև-հարիւրեակային բանակը պիտի կատաբելապէս մերձենան միմեանց և վերջնականապէս եղբայրանան իրարու հետ: Իսկ այլ «փոխադարձ» զիջումների, այլ հաշտութեան մասին, հաւատացած ենք, խօսք անգամ չէ կարող լինել, քանի որ Ստոլիպինն ու իր կաբինետը կառավարութեան գլուխ կը լինեն կանգնած:

Կատիլինա

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Բժշկութեան դոկտ. Մ. Մուրադեանցին

Պարիզ, 1/14 յունվարի

Յարգելի կոլլեգա.

Այս օրերս ստացայ Թիֆլիսի բարեկամիցս «Երկիր» լրագրի անցեալ տարվայ 57 և 60 №№-ը, ուր դուք բարեհաճել էք երկու երկար ու ձիգ յօդուածներ նուիրել այն տեսակցութեանը, որ տպված էր անցեալ տարի «Մշակի» 243 №-ում: Ինչպէս երևում է, էջմիածնի գործերի առիթով իմ մի քանի դիտողութիւնները, որ բաւական ճիշտ էին դուրս բերված «Մշակում», շատ խիստ դիպել է ձեզ և ձեր «երկրական» խմբակին: Բարկութեան ցասումով բռնված զանազան մեղադրանքներ էք թափում ինձ վրա, մոռանալով, որ բարկացած մարդը հազիւ կարող է արդար դատել և սովորաբար ծանր սխալմունքներ է գործում:

Հէնց այդ պատճառով' կրքից բղխած ձեր զանազան սրախօսութիւնների և զրախօսութիւնների անպատշաճութիւնը ապացուցանելը ես մի կողմ եմ թողնում, խնայելով մանաւանդ ընթերցող հասարակութեանը, որ իրաւացի կերպով զզված է մեր հայ լրագիրների այդ տեսակ անձնական անվերջ բանակռիւներից: Պարտք եմ համարում միայն պատասխանել ձեր յօդուածի այն կտորներին, ուր դուք վստահութիւն էք յանձն առել' գիտութեան և բժշկական էթիկայի անունից մեղադրել ինձ:

Սկսենք ձեր գիտական դատողութիւններից մեր Վեհափառ Հայրապետի տկարութեան նշանների մասին: Դուք իմ ասածները մանրամասն քննելով գալիս էք այն եզրակացութեան թէ' հոգեկան ոյժերին վերաբերեալ իմ յայտնած'

«Հիւանդութեան սիմպտոմները յատկանիշ են մեր մէջ այնքան տարածված ջղային հիւանդութեան' նէվրաստենիին (neurasthenia), բայց ո՛չ ոքի (sic!) մտքովն էլ չի անցնում քշել նէվրաստենիկներին իրենց գործից»:

Ձեր այս տողերը կարդալուց յետոյ ցաւեցի ձեր վրա, որ ձեզ հետ ոչ թէ ուսումնական բանադատութիւն պէտք է վարել, ինչպէս ես կարծում էի, այլ' պէտք է ձեզ դեռ բացատրել ամենատարրական բաներ ջղաբանութիւնից:

Նախ' դուք չը գիտէք ուրեմն թէ նէվրաստենիան այնքան էլ թեթև հիւանդութիւն չէ, որով ամեն ժառաւորական բռնված լինի: Երկրորդ' դուք չը գիտէք թէ' մարդուս կեանքը դառնացնող այդ տկարութիւնը բուժելու համար ամենահաստատ միջոցն է' գէթ առժամանակ հիւանդին հեռացնելը իր գործերից, մանաւանդ սրտամաշ բարդ գործերից և բոլորովին հանգիստ կեանք վարել տալը նոր' աւելի բարեխառն միջավայրում: Դուք չը գիտէք, երկրորդ, թէ' որքան այդ միջոցը կարևոր է երիտասարդ նէվրաստենիկների համար, տասնապատիկ աւելի կարևոր է ծերունի նէվրաստենիկի համար: Դուք չը գիտէք, վերջապէս, որ եթէ մի բժշկի մտքովն էլ չէ անցնում իր նէվրաստենիկին հեռացնելու ծանրաբեռնող գործերից, այդպիսի բժիշկը' կամ անտեղեակի մէկն է, որ կարծում է թէ զանազան դեղահատիկներով կարելի է նէվրաստենիան բժշկել և կամ, եթէ բանիմաց է նա, միմիայն ստիպված' կարող է թոյլ տալ իր հիւանդին «վայնաչար» շարունակել գործերը, քանի որ հակառակ դէպքում հիւանդը, գիցուք, կարող է քաղցած մնալ և այլն: Այս է պատճառը, որ նէվրաստենիկները անմիջապէս չեն ուղարկվում համապատասխան սանատորիաներ կամ սանատորիի պայմաններ ունեցող միջավայրեր:

Հասկանալի է ուրեմն, որ իսկական գիտութեան ցուցումներին համեմատ ես պարտաւոր էի մեր Վեհափառ Հայրապետին, որը ծերութեան տկարութիւնների հետ նէվրաստենիի էր հասցրված, խորհուրդ տալ' գէթ առժամանակ հեռանալ Վեհարանի և էջմիածնի չափազանց բարդ և աղմկայոյզ գործերից, հեռանալ մի միաբանութիւնից, որ, վերջին ժամանակներս մանաւանդ, դարձել է լրակատար անմիաբանութիւն և կռւասկացական սարսափելի կրքերի բոյն: Ծերունական էմֆիզեմա և յարատև բրօնխիտ ու շնչարգելութիւն ունեցող նէվրաստենիկին անշուշտ ամենից օգտակարը կը լինէր Սև ծովի ափը, իսկ եթէ այդ դժուար լինէր որևէ պատճառով, գէթ ջղերին հանգստութիւն տալու համար քաշվէր այս կամ այն իր սիրած վանքը, իբր աւելի հանգիստ միջավայր: Այս խորհուրդներին քանիցս հետևած է Վեհափառը և ամեն անգամ գոհ մնացած է: Թիֆլիսը ես խորհուրդ չը տուի, որովհետև գիտեմ թէ այդ քաղաքի հայ մտաւորականների մէջ տիրող այժմեան վայրագ պայքարները ծրպ'սի նորանոր հոգսերով պիտի պատէին Վեհին...

Այս ամենից յետոյ, պատուական ընկերակից, ինչ անուն տալ ձեր այնքան խիզախ կերպով իմ դէմ դուրս գալուն գիտութեան անունից... Թողնում եմ ձեր խղճին: Բայց այդ ձեզ դեռ ներելի է, որովհետև առաջացած է միայն ձեր թերութիւնից մեր արուեստի մի մասնաճիւղում: Դժբաղդաբար ձեր յօդուածում կայ և բաւական դժուար ներելի բան որ հետևեալն է: Դուք պնդում էք ձեր յօդուածների զանազան կտորներում թէ' իմ պատմած և ձեր ճիշտ բացատրած սիմպտոմների հիման վրա, ես իբր թէ ցանկանում եմ կամ պահանջում եմ, որ Կաթողիկոսը «ենթարկվի խնամակալութեան», որ «նրանից վերցվի կաթողիկոսական իրաւասութիւնը», որ «նրան անկարող հրատարակելով, դատապարտենք աքսորի»:

Ես բողոքում եմ ձեր հնարած բոլոր այդ խօսքերի դէմ, որովհետև «Մշակի» ինտերվիւ-ում ո՛չ մի տող, ո՛չ մի բառ չը կայ, որից կարելի լինէր դուրս բերել այդպիսի եզրակացութիւններ: Վերև արդէն ես բացատրեցի թէ' ինչ արդար մոտիվներով խորհուրդ տուած եմ օդափոխութեան դուրս գալու, իսկ կաթողիկոսական իրաւասութեան մասին ասված է շատ պարզ' թէ առժամանակ (ինչպէս ճիշտ բերված է այդ խօսքը «Մշակում») յանձնէ տեղապահին: Ըստ օրինի էլ այդպէս եղած է միշտ: Արդ, երբ մի պաշտօնեայ տկարութեան պատճառով առժամանակ հեռանում է պաշտօնավայրից և գործերը յանձնում օգնականին, այդ միթէ նշանակում է պաշտօնից զրկվել կամ աքսորի դատապարտվել... Ցամենայն դէպս, համաձայնեցէք, որ ձեր այդ վարմունքը «կօլլեգիալ» լինելուց շատ հեռու է:

Գանք հիմա բժշկական էթիկային. Նախ' դուք ինքներդ ձեր առաջին յօդուածում որոշ կերպով ասում էք' «ներկայ դարում երբ կեանքը պահանջում է մեզանից լարել մեր մտաւոր ոյժերը, մի՞թէ չէ ենթարկված, խնդրեմ ասացէք, «մտաւոր կարողութեան յոգնածութեան» և «յիշողութեան նուազման»... Ասել է թէ' այդ տեսակ սիմպտոմների յայտնութիւնը ոչ մէկ հիւանդի համար վիրաւորող բան չէ. բրօնխիտը և շնչարգելութիւնը— նոյնպէս: Ուրեմն ինչ իրաւունքով ես պիտի բողոքէի «Մշակի» դէմ, քանի որ նա յայտնած էր այն, ինչ որ ոչ ոքի համար, ապա նաև Հայոց Հայրապետի համար, վիրաւորական հանգամանք չունէր. կարելի է ասել, ոչ ոքի համար գաղտնիք էլ չէր, երբ ինքը հիւանդը ամենևին մտադիր չէ թագցնելու իր տկարութիւնը ժողովրդից: Միւս կողմից' բարձրաստիճան հիւանդների, վեհապետների առողջական վիճակի մասին ճիշտ աղբիւրներից (բժիշկներից) տեղեկութիւն հաղորդելը ի լուր հասարակութեան' ամենասովորական և ամենուրեք ընդունված կարգ է, քանի որ այդպիսի անձերի առողջութեան և մահվան հետ կապված են լինում ժողովրդի, մի ամբողջ ազգի շահերը: Որքան մի վեհապետ աւելի շատ ժողովրդականութիւն ունի, այնքան աւելի պարտաւորական է այդպիսի տկարութեան մասին ճիշտ բժշկական տեղեկութիւն հաղորդելը, որպէսզի սխալ և չափազանցած լուրերի տարածման առաջն առնվի: Երբ հիւանդութիւնը յարատև տեսակից է, պարբերական տեղեկութիւններ են տրվում բժշկական խորհրդից կամ անձնական բժշկից: Այս հիման վրա ես պարտք եմ համարած երկու անգամ զանազան ժամանակ, (երբ բաղդ եմ ունեցած Վեհափառ Հայրիկի անձնական բժիշկը լինելու) բժշկական խորհուրդների եզրակացութիւնով և իմ դիտողութիւնով մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել մամուլին Նորին Սրբութեան առողջական վիճակի մասին: Այս անգամ, երբ էջմիածին գնացի և քննեցի Վեհափառ հիւանդին, բժշկական խորհրդի հարկ չը տեսայ, քանի որ գտայ նոյն սիմպտոմները, ինչ որ երկու տարի առաջ հաղորդած էի իբր եզրակացութիւն բժշկական խորհրդի. միայն թէ' տարիքի հետ մի քիչ առաջ գնացած էին հիւանդութեան նշանները. ուստի հարկ տեսայ առանձին կերպով շեշտելու Վ. Հայրիկի ջղերին գէթ առ ժամանակ հանգիստ տալու մեծ կարևորութիւնը ճիշտ բժշկական տեսակէտով և ոչ յետին մտքերով, ինչպէս դուք կարծում էք: Երբ վերադարձայ Թիֆլիս, բոլոր ծանօթներս վրա էին պրծնում և հարց ու փորձ անում' արդեօք վտանգաւոր չէ՞ Հայրիկի այժմեան առողջական վիճակը: Ամենին ստիպված էի բացատրելու, ինչ որ յայտնած եմ «Մշակի» խօսակցին, որին և իրաւունք տուի իմ ասածները հրատարակել ի միամտութիւն հասարակութեան: Այդ բանը ոչ թէ բժշկական էթիկայի դէմ էր, այլ բարոյական պարտք էր հայ հասարակութեան առջև իմ կողմից, քանի որ մի նորեկուկ բժիշկ չէի, որը գնացել տեսել է առաջին անգամ հայոց Կաթողիկոսին և թեթևամտութեամբ կամ ինչ որ ռէկլամի համար յանկարծ հրապարակ է դուրս եկել... Այդ պարտքս կատարելը ևս առաւել անհրաժեշտ էր, քանի որ ես այս րոպէիս էլ համոզված եմ թէ' ձմեռը էջմիածնում անցկացնելը Վեհափառի առողջութեանը միանգամայն վնաս է:

Այս ամենից յետոյ ինձ կը մնայ խորհուրդ տալ ձեզ, իբրև նորեկուկի իմ տարիքի համեմատութեամբ, փոքր ինչ թերթել Կայս. Կովկասեան Բժշկական ընկերութեան տարեգրութիւնները և ծանօթանալ ձեր հին կոլլեգաների գործերին և տիպարին. դուք պիտի տեսնէք, որ բժշկական էթիկայի առաջին քարոզողը այդ ընկերութեան մէջ եղել է այն հայ բժիշկը, որին դուք ուզում էք հիմա դաս տալ այդ բանից. պիտի համոզվէք, որ նա վաղուց արդէն ձեզպէսների դասին այդ մասում էլ կարօտ չէ եղել...

Ինչ կը վերաբերի ձեր բարկութեան' «Մշակում» տպված իմ դիտողութիւնների դէմ «ինչ որ դրսի մարդկանց» հասցէին, միայն թոյլ կը տամ հարցնելու ձեզ. ինչու շատակերոյն ձեր և ձեր խմբակի վրա առնել իմ բոլոր ասածները: Այդ էլ մի մեծ սխալ էր ձեր կողմից, որովհետև դրանով շատ վատ ծառայութիւն մատուցիք ձեր կուսակցութեանը:

Այսքանը, կարծեմ, բաւական է, որ այսուհետև դուք բոլորովին միամիտ լինէք թէ' ոչ գիտութիւնը և ոչ բժշկական էթիկան ինձնից վիրաւորված չեն և թէ ընդհակառակը' ձեզ հարկաւոր է երկուսին էլ հանգիստ թողնել... Դրա հետ միասին փափագելի է, որ դուք և ձեր խմբակը հանգիստ թողնէք և էջմիածինը:

Ցաւում եմ, նախկին բարեկամ, որ բացատրութիւններիս մէջ ստիպված եղայ մի քանի դառն ակնարկներ անել ձեր երեսին: Բայց դուք այդ ինքներդ ցանկացաք, ինչպէս Մոլիէրի հերոսն ասում է'

—Tu l'asvoulu George Dandin!

Ընդունեցէք իմ կօլլեգային զգացմունքների հաւաստիքը:

Բժշկութեան դոկտ. Ա. Բաբայեան

ՆԱՄԱԿ ԿՐԱՍՆՕՎՕԴՍԿԻՑ

I

Փետրվարի 13 ին

Զանգեզուրի գաւառից ստացված տեղեկութիւնները շատ մռայլ գոյներով են նկարագրում սովի մատնված հայ գիւղերի դրութիւնը: Մինչև այժմ արած օգնութիւնը չնչին է: Ցուցահանվել են նոյն իսկ գիւղացիները նրանք ասում են—դուք մինչև այժմ ցուցակագրել էք սովեալներին, վաղը կը ցուցակագրէք մեռածներին—և, արդարև, եթէ շուտափոյթ և առատ օգնութիւն չը հասնի, հետևանքը զարհուրելի պիտի լինի:

Կրասնօվօդսկի հասարակութիւնը, որ մի՞քան լայն բացեց իր գրպանը և տուեց 5000 ր. աւելի մի գումար, առանց իմանալու թէ և ինչու համար, այսօր նոյն առատութեամբ, սրտաբաց ու յօժարակամ, պիտի օգնութեան ձեռք կարկառէ իր աղէտեալ եղբայրներին: 5000 ռուբլի.. դա մի գումար էր, որը հարիւրաւոր սովածների արցունքներ կը սրբէր. բայց նա ոտնատակ տուեց այդ դալկահար սոված դէմքերը ու գնաց օգնութեան մի այլ երևակայական աշխարհ.... Այդ սխալ քայլը չէր անվի, եթէ բանի ոյժը չը լինէր: Սխալը արված է, այժմ հարկաւոր է օգնութիւն և շուտափոյթ: Ոչ միայն տղամարդիկ պիտի անեն այդ վսեմ գործը, այլ և կանայք. թող այս վերջիններս լաւ հասկանան, որ ոչ մի ընկերութիւն, ժողովներ, դասախօսութիւններ... չեն ունենայ ոչ մի նշանակութիւն, եթէ նրանք չունենան գործունէութիւն: Ահա ձեզ գործ, գործեցէք:

II

Դերասան Սեւումեանը մեզ մօտ էր. տեղիս սիրողների մասնակցութեամբ խաղաց «Վիրաւորված» և «Նկարիչ Թաշչեան». Պ. Սեւումեանը լաւ էր միայն Թաշչեանի դերում: Սիրողներից լաւ խաղացին տ.տ. Զւարդ, Սարա, Եւգինեա և պ. Ղահրամանեան: Տ. Զւարդ բեմական ընդունակութիւններով օժտված է, նա, շատ քիչ բացառութեամբ, փառաւորապէս տարաւ Հրանոյշի և Ֆլօրայի պատասխանատու դերերը:

Մ. Տէր-Օհանեան

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Նոր-Նախիջևան, փետրվարի 6-ին

Տեղիս մի խումբ ինտելիգենտ հայեր աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ Կովկասից դուրս դէպի հիւսիս գտնված հայ ժողովրդի թիւը հասնում է մինչ 80 000 հոգու, այդ ժողովուրդը չունի իրան համար հայերէն օրագիր, որ կարդար, իմանար, թէ ինչ է կատարվում իր շուրջը, մանաւանդ Կովկասում —իր հայրենի երկրում, բնական կերպով ծանօթանար ժամանակակից հարցերի ու ուղղութիւնների հետ' երկար մտածելուց յետոյ որոշեցին տեղումս հրատարակել մի օրաթերթ «XX-դար» անունով:

Դեռ չէ սկսել լոյս տեսնել թերթը, բայց նրա երևան գալը արդէն վրդովել է այստեղի մի շարք պարազլուխների հանգստութիւնը, բուն որում այդ ազգային պարագլուխները ոչ միայն չէին ցանկանում, որ թերթ լոյս տեսնէր, գրեր լոյսն ու ճշմարտութիւնը, որ մէկը գտնվէր, իրանց դէմ բերան բաց անէր, իրանց թմբիրը թթու ասէր. Նրանք ուզում են, որ իրենք տիրեն, իրանք ասեն, իրանք գրեն, իրանք կարգադրեն, ամեն բան իրանց ձեռքն լինի, իրանց կամքով անեն...

Այն օրվանից, երբ այդ պարագլուխների շարքը պարտութիւն կրեց էջմիածին ուղարկելու պատգամաւորների գործում, այն օրվանից, երբ այդ պորտաբոյծների ծրագիրը չիրագործվեց տեղիս դպրանոցը իրանց ձեռքը գցելու, այն օրվանից, երբ տեղիս հայ ժողովուրդը փակեց իրանց դռները և գրպանները նրանց առաջ' այդ օրվանից այդ գործերն ու կոծողները իրանց նախած ճանճիկը վայնասուն արձակելով բարկութեամբ լցվեցին և աջ ու ձախ Աշտարակի հայհոյանք շպրտելով դղրդեցին իրանց գեղեցիկ օրգանի էջերը...

Վա՜յ ձեզ, չորացած ուղեղներ, որ զուրկ էք գիտակցութիւնից ու խիղճից, զարգացումից ու շնորհքից' ձեր խեղճ պաշարով մէյդան էք եկել, վա՜յ ձեզ չա՛ր ոգիներ, որ թաղված էք տգիտութեան մէջ, խրված ցեխի ու տիղմի մէջ, լոյսից էք խօսում. վա՜յ ձեզ, ազատութեան անունից էք խօսում... իսկ փաստե՞րը... մտէք հայ գիւղը, ամեն մի հայ օջախ, մինչև անգամ հարցրէք անլեզու քարերին' նրանք կաղաղակեն... Մոլիէրի հիւանդներ, որ դեռ չը կարդացած «XX-դարը», «Ժամանակի» 24 համարում հայհոյանքներով լի յօդուածով կարծում էք կանչում և ձեր ողորմելի խելքով հայ ժողովրդին էք զգուշացնում, որ «XX դարը» չը տեսնեն, չը տարածվի...

Յով. Մախսասեան

ԼՈՅՍԻ ԵՒ ԽԱՒԱՐԻ ԿՌԻՒԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

«Մշակ» լրագրի № 10-ում նամակ Բարվանսարայից «Ընտրութիւնների շուրջը» վերնագրով, «Պէծ» ստորագրութեամբ գրված էր, թէ ինչպէս «Նոր կարգադրութեամբ պէտք է գիւղական հասարակութիւնները նախկին հաւանակով ընտրեն ծառայողներ' տանուտէր, դատաւորներ և օգնականներ», թէ ինչպէս այդ վերոյիշեալ գիւղի «խաւարի որդիքը» գոլխները սրել, մէյդան էին մտել ընտրութիւններից դեռ ամիսներ առաջ և «գործում էին մի արտասովոր անձնուրութեան համար, որ տանուտէր շինեն» և թէ ինչպէս 60 ռուբլի փող են մսխել, գինի և օղի խմացրել «խաւարի որդիքրանց» իրանց նպատակին հասնելու համար, «սակայն հասարակութեան բանիմաց մասը, որ գիտէ հասարակական շահերը գերադասել անձնականից, որ գիտէ լոյսը ջոկել խաւարից, որ կուլտուրական մեծ ոյժ է կազմում և որի անդամները միմեանց հետ կապված են գաղափարական յարաբերութիւններով, առաջ եկան և այնպիսի ապտակ տուին յետադէմ և խաւարամիտ խուլիգանական խմբին, որ պատիւ բերեց թէ գիւղին և թէ իրանց»:

Աւելորդ չենք համարում ընթերցող հասարակութեանը ծանօթացնել թէ ո՞վքեր են այդ «հասարակութեան բանիմաց մասը, հասարակական շահերը անձնականից գերադասողը, լոյսը խաւարից ջոկող այդ կուլտուրական պարոնները և ո՞վքեր են «խաւարի որդիքը և խաւարամիտ խուլիգանական խմբակը»:

Առաջիններն են չարչիութիւնով, խեղճ գիւղացիների արիւնը տզրուկի պէս ծծելով հարստացած վաշխառուները և մի քանի էլ դրանց փէշի տակ ապրող «շամփուր լիզող» պարոններ, թւով 20—25 հոգի, որոնց խոսում է պ. «Պէծը»: Իսկ երկրորդները' այսինքն խուլիգանական խմբակը, Բարվանսարայ գիւղի ամբողջ հասարակութիւնն է...,

Որովհետև գիւղի կառավարողը, տանուտէրը մինչև օրս այդ վերոյիշեալ մի խումբ տզրուկներն են եղել, այդ պատճառով էլ, օգտվելով ժողովրդի տգիտութիւնից, ինչպէս կամեցել, այնպէս էլ գործել են. այսօր նրանց ցանկալի չէր ժողովրդի ընտրած մարդը լինէր տանուտէր, որովհետև նրանք լաւ գիտէին, որ եթէ ժողովրդի ընտրածը լինէր, անշուշտ նա պէտք է ժողովրդի մեծամասնութեան շահ որ պաշտպանէր և այդպիսով իրանց կեղտերը լոյս աշխարհ դուրս հանէր: Հասարակութեան մեծամասնութիւնը իր քուէն պէտք է տար ժողովրդի շահերը պաշտպանող թեկնածուին և դրա համար էլ ինչ միջոցներ ասես, որ չը դիմեցին մեր այդ պարոնները. ընտանիքի այն անդամին էին ձայնի իրաւունք տալիս, որը իրանց համակրող էր: Այդպիսով տեսան, որ ոչինչ չէ լինում, մի ուրիշ խորամանկութեան դիմեցին: Մեր գիւղից մօտիկ գտնվում է Վերին-Աղդան գիւղը, այդ գիւղի ամբողջ ձայնը խլեցին մի քանի ազդեցիկ մարդկանց շնորհիւ և ահա այսպիսով տանուտէր ընտրվեց իրանցից: (Բարվանսարան երկու անգամ մեծ է Վ.-Աղդան գիւղից):

Սակայն դուք, պ. Պէծ և համախոհներ, չը կարծէք, որ տանուտէրը ձեզնից լինելով հանդերձ, կարող էք դարձեալ առաջվայ նման գիւղը ձեր ձեռքին խաղալիք դարձնել և ձեր ուզածին պէս գործել. ոչ, այն վաղ էր, որ դուք, պ. պ. «Պէծեր», խաւարում պէծին-պէծին էիք տալիս. բայց այսօր մութ չէ, արևի լուսաւոր ճառագայթների տակ մենք կարէք չենք զգում ձեր խաւար պէծերին. դուք լաւ իմացած եղէք, որ այսուհետև ձեր ամեն մի քա՛յլը քննադատութեան է ենթարկվելու հասարակութեան կողմից: Հասարակութիւնը ձեզ լաւ ճանաչում է թէ ինչպիսի գառան մորթի հագած գայլեր էք. ձեր դիմակը այսուհետև պատռված է և դուք ձեր այլանդակութեամբ կանգնած էք մեր առաջ:

Բայց հետաքրքիրն այն է, որ ըստ պ. «Պէծի», խուլիգանութիւն է նշանակում, որ ժողովուրդը ինքնագիտակցութեան շնորհիւ կարողանում է ճանաչել այդ մինչև օրս դիմակաւորված պարոններին և ըստ արժանւոյն գնահատում: Այս բոլորը ապացուցանելու համար ունենք շատ փաստեր: Մենք պահանջում ենք, որ այդ ընտրութիւնը բեկանվի և ընտրվեն այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք չեն եղել հին ծառայողներ և պաշտօնեաներ:

Բարվանսարայի երիտասարդութիւն

7-ին փետրվարի, Թիֆլիս:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մենք արդէն տեսանք, թէ ինչպէս տնտեսական յարաբերութիւնները միմեանցից անջատում էին գիւղական համայնքները և մանր քաղաքները: Դրանցից ամեն մէկը իր համար սեփական պետութիւն էր կազմում: Այդ անջատումը մեծ մասամբ դեռ շարունակվում է: Արտադրութեան կապիտալիստական եղանակի ու կապիտալիստական պետութեան զարգացումը, այն է' միլիտարիզմը, պետական հարկերը, երկաթուղային հաղորդակցութիւնը և լրագրները, ի հարկէ, գիւղերում էլ, փոքր քաղաքներում էլ զարթեցրին ազգային գիտակցութիւն և հետաքրքրութիւն դէպի պետական գործերը: Բայց և այնպէս գիւղական համայնքներում և փոքր քաղաքներում տեղական շահերը դեռ ևս առաջնակարգ նշանակութիւն ունեն հասարակական կեանքի մէջ, և միմիայն մանաւ որպէս յուզիչ մոմենտներում. ընդհանուր ընտրութիւնները, պատերազմի սկզբում և այլն, այնտեղ էլ է քաղաքական կեանքը կենդանութիւն ստանում, և ժողովուրդը համախմբվում է կուսակցութիւնների շուրջը, պետութեան այս կամ այն մեծ կուսակցութեանն է միանում: Բացի այդ ժամանակներից, շատ քիչ է պատահում, որ այդտեղ ժողովուրդը շարունակական կերպով գործնական մասնակցութիւն ցոյց տայ քաղաքականութեան մէջ և շարունակական քաղաքական կազմակերպութիւններ պահպանի: Իսկ խաղաղ ժամանակներում գիւղերի և մանր քաղաքների քաղաքական գործունէութիւնը սահմանափակվում է աննպատակ «գինեյօքներով» քաղաքական գործերի մասին: Ինտիրը շատ աւելի լաւ դրութեան մէջ է մեծ քաղաքների մանր բուրժուազիայի շրջաններում:

Այս դասակարգի ներկայացուցիչները ապրում են մեծ քաղաքական կուսակցութեան հսկիչ մէջ, նրանք չեն կարող նրա ազդեցութիւնից դերծ մնալ և միշտ զգվում են շարունակ մասնակցութիւն ցոյց տալ պետական քաղաքականութեան մէջ: Այնուամենայնիւ, նրանք էլ դժուարութեամբ են միտական քաղաքական կազմակերպութիւնների մէջ համախմբվում: Բանը նրանումն է, որ նրանք էլ են միմեանցից անջատվում, և հէնց իրանց աշխատանքի գործութեամբ: Իւրաքանչիւրը աշխատում է առանձին փոքրիկ ձեռնարկութեան մէջ: Բայց նրանք ոչ միայն միասին չեն աշխատում, այլ և մրցում են միմեանց հետ. մրցումը ստիպում է իւրաքանչիւրին առաջ գնալ իր ընկերների հաշւին:

Եւ ամեն տեղ, ինչպէս քաղաքում, այնպէս էլ գիւղում, մանր բուրժուազիայի մէջ կայքերի և եկամուտների անսահման անհաւասարութիւն կայ. աւելի ունևորը արհամարհանքով է նայում նուազ ունեւորի վրա, իսկ այս վերջինը նախանձով է նայում առաջինի վրա: Այս բոլորը համարեա թէ անյաղթելի արգելքներ են յարուցանում ամբողջ մանր բուրժուազիային կամ գիւղացիութեանը մի մեծ, ամուր կազմակերպութեան մէջ համախմբվելու համար: Հազիւ է պատահում, որ այս դասակարգերը մանր համքարային կամ տեղական միութիւններից հեռու գնան, միութիւններ, որոնք միմիայն ժամանակաւոր նպատակներ ունեն:

Իսկ վարձու բանւորներին, բոլորովին ընդհակառակը, արդիւնագործութիւնը մի քանի հազարներով համախմբում է մի քանի կենտրոններում, ուր նրանք աշխատում են միասին, միևնոյն պայմանների մէջ:

Կազմակերպութիւնների մէջ ունեցած գործունէութիւնը, որ բանւորների կեանքի պայմանների անհրաժեշտ հետևանքն է, բնական անհրաժեշտութեամբ բանւորների մէջ զարգացնում է հէնց այն յատկութիւնները, որոնք հարկաւոր են պարլամենտական գործչին. խօսելու ընդունակութիւն, լայն աշխարհայեացք, կազմակերպչական ու ադմինիստրական հարցերի ըմբռնումն և իրաւաբանական գիտութիւններ: Այս վերջիններով իրանց կազմակերպութիւնների մէջ աշխատող բանւորները պարտական են կառավարութեանը, որը ամենուրեք թշնամաբար է վերաբերվում բանւորների համախմբմանը, և ամենուրեք օգտվում է այն բոլոր միջոցներով, որոնք թոյլ են տրվում օրէնքի բառացի իմաստով,—իսկ յաճախ չեն էլ թոյլ տրվում,—որպէսզի խանգարի բանւորներին կազմակերպվելու: Այստեղ բանւորների առաջ բոլորովին պարզվում է, որ ամեն մի օրէնքի մէջ նշանակութիւն ունի ոչ միայն նրա սկզբունքը, այլ և նրա տեկստը. այստեղ նրանք ծանօթանում են իրաւաբանութեան բոլոր մուտքերի ու ելքերի հետ, այստեղ նրանք հարկադրվում են ուսումնասիրել օրէնքներն ու օրէնքների ոգին, թէ օգտվելու համար օրէ՛նքով իրանց վերապահված իրաւունքի ամեն մի կաթիլով և թէ նրա համար, որ թոյլ չը տան իրանց վերաբերեալ որևէ ապօրինի վարմունք գործադրելու:

Բայց և դասակարգային դրութիւնն էլ բանւորի համար աւելի, քան մանր բուրժուազիայի ու գիւղացիութեան համար, մատչելի է դարձնում ոչ միայն պարլամենտական պատրաստականութիւնը, այլ և ընդհանուր քաղաքական կրթութիւնը: Գիւղացին կապված է իր մի կտոր հողի հետ և իր շրջակայքից այն կողմը ուրիշ աշխարհ չէ ճանաչում: Վարձու բանւորը հողի հետ կապված չէ, նա ճանապարհորդում է, օտար երկրների հետ է ծանօթանում, իսկ իր հայրենիքում աշխատելիս էլ օտարների հետ միասին է աշխատում: Հէնց այդ հանգամանքը միայն խիստ լայնացնում է նրա աշխարհայեացքը, ազատում է նրան շատ նախապաշարումներից, նրան հնարաւորութիւն է տալիս շատ բան սովորել: Բայց աւելի կարևոր է և մի այլ հանգամանք: Արհեստաւորը, ինչպէս և գիւղացին, ոչ միայն բանւոր է, այլ և առևտրական է: Իր աշխատանքը վերջացնելուց յետոյ, նա դեռ ևս ազատ մարդ չէ. աշխատանքից յետոյ էլ նա դեռ ամուր կապված է իր գործի հետ, նա հիմա պէտք է իր արտադրութիւնը ծախելու մասին մտածի, և դրա համար նա պէտք է զանազան հաշիւների ու ենթադրութիւնների վրա գործ դնի իր մտաւոր էներգիայի այն փոքրիկ կաթիլը, որ դեռ մնացել է նրա մէջ աշխատանքից յետոյ, և որչափ վատ են գնում նրա գործերը, այնչափ էլ աւելի նա լարված ուղեղով պիտի իր հաշիւների մասին մտածէ:

Այսպիսով, բանւորական շարժումը այնպիսի հռետորներ ու քաղաքագէտներ է առաջ քաշում, որոնք, գուցէ, ոչ մի բանով էլ պակաս չեն բուրժուազական քաղաքական գործիչներից, և որոնք կարող են ոչ միայն իրանց բանւորական առանձին շահերը պաշտպանել, այլ և ամբողջ հասարակական առաջադիմութեան շահերը: Կուռը պրօլետարիատը այն դասակարգի շարքերն է մտնում, որոնցից պարլամենտական գործիչներ են ընտրվում: Այնտեղ, ուր զարգացած բանւորական շարժում կայ, և ուր ընդհանուր ընտրողական իրաւունք է մտցված, պարլամենտական գործունէութեան մէջ գործնականապէս մասնակցելը դադարում է ունևոր դասակարգերի բացառիկ արտօնութիւնը լինելուց:

Բայց մարտող պրօլետարիատը ոչ միայն ընդունակ է իր միջից պարլամենտական գործիչներ արտադրել, այլ և նա կարողանում է նրանց գործունէութիւնը հսկողութեան տակ առնել: Իսկ այս վերջին ընդունակութիւնը առաջինից շատ աւելի կարևոր է: Ոչ մի բան այնքան սխալ չէ, քան այն կարծիքը, թէ հասարակութեան մի որևէ խաւի շահերը պարլամենտում պաշտպանելու համար անհրաժեշտ է, որ պատգամաւորները նոյն այդ հասարակական խաւից լինեն ընտրված, և թէ երբ այդպիսի պատգամաւորները միանգամայն ապահովված են իրանց պաշտպանած շահերը: Քաղաքական գործիչներից շատերը, որոնք բուրժուազական շրջաններից են դուրս եկել, բանւոր դասակարգի ամենաառաջաւոր և լաւ մարտիկներն են համարվում, իսկ բանւորներից շատերը դաւաճանել են իրանց դասակարգին: Մի դասակարգ այն ժամանակ միայն կարող է վստահ լինել, թէ իր շահերը պարլամենտում ամենալաւ և նպատակայարմար ձևով են պաշտպանվում իր ներկայացուցիչների կողմից, երբ նա չէ բաւականանում միմիայն պարլամենտի համար ընտրութիւն կատարելով, այլ և միշտ հսկում է նրանց պարլամենտական գործունէութեան վրա ու ազդում է նրանց վրա:

Մանր բուրժուազիան և սակաւահող գիւղացիութիւնը անկարող են այդ բանը անել, և այդ պատճառով էլ այն տեղերում, ուր նրանք ընտրողների մասսան են կազմում, մեծ մասամբ նրանք խաբվում են, և այնչափ աւելի են խաբվում, որչափ աւելի մեծ ազդեցութիւն ունի պարլամենտը: Ազատ առևտուրի կողմնակիցների կարծիքի հակառակ, արդի պետութիւնը մի ահագին տնտեսական ձեռնարկութիւն է իրանից ներկայացնում, և նրա ազդեցութիւնը երկրի ամբողջ տնտեսական կեանքի վրա հիմա էլ արդէն անչափ է: Եւ այդ ամբողջ ահագին իշխանութիւնը, ըստ մեծի մասին, գտնվում է պարլամենտական գործիչների ձեռքում այն երկրներում, որոնք կառավարվում են կենտրոնացած պարլամենտի միջոցով, նրանց է պատկանում նաև ոչ միայն դասակարգային շահերի, այլ և հազար ու մի մասնաւոր շահերի հարցերը որոշելու իրաւունքը: Միանգամայն հասկանալի է, թէ ո՞րպիսի փորձութիւնների են ենթարկվում պարլամենտական գործիչները, և նրանցից ո՞րչափ քչերն են ընդունակ լինում չը թուլանալ այդ փորձութիւնների առաջ այնպիսի մի հասարակութեան մէջ, որտեղ հարստութիւնը ստիպում է մոռացութեան տալ ամեն մի ատորութիւն *):

Բայց մինչև իսկ այդպիսի ապականութիւն չեղած դէպքում էլ մանր բուրժուազիան ու գիւղացիութիւնը մի չէ օրս խաբվում էին իրանց պարլամենտական ներկայացուցիչների կողմից: Եւ այդ նրա համար, որ այդ դասակարգերը, անկարող լինելով մի առանձին զօրաւոր կուսակցութիւն կազմել, մինչև օրս միշտ յենվում էին ունևոր դասակարգերից մի որևէ ֆրակցիայի վրա. կամ կապիտալիստների և կամ խոշոր կալուածատէրերի վրա: Նրանք ոչ միայն դրանց շրջանից էին ընտրում իրանց ներկայացուցիչներին, այլ և նրանց յանձնարարում էին միաժամանակ խոշոր և մանր կալուածատէրերի շահերը պաշտպանել: Ինքնըստինքեան հասկանալի է, որ այդ անհնարին է, և որ այդ շահերի փոխադարձ ընդհարման դէպքում պատգամաւորները, որոնք հարուստ դասակարգերի շարունակական ազդեցութեան տակ են գտնվում և իրանք էլ հէնց այդ շարքերից են դուրս եկած, միշտ այս վերջինների կողմը կը բռնեն:

Վերջապէս, պէտք է ի նկատի առնել և այն հանգամանքները, որ գիւղացիութիւնն ու մանր բուրժուազիան կազմալուծվող դասակարգեր են, որոնց դասակարգային շահերը յաճախ հակասում են հասարակական զարգացման ամբողջ ընթացքին: Հէնց ունևոր դասակարգերի տեսակէտից մանր բուրժուազիան ու գիւղացիութիւնը շատ դէպքերում ստիպված էին այնպիսի պահանջներ ներկայացնել, որոնք վերջը անիրագործելի էին լինում:

Այդ իսկ պատճառով էլ այն պարլամենտական գործիչները, որոնք ունևոր դասակարգերի տեսակէտի վրա են կանգնած և որոնք ընտրվել են գիւղացիութեան և մանր բուրժուազիայի կողմից, իբրև իրանց դասակարգային շահերի ներկայացուցիչներ, ստիպված են համարեա թէ միշտ խաբել իրանց ընտրողներին, նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ նրանք կարողանում են իրանց անհատական մաքրութիւնը պահպանել և հաւատարիմ մնալ իրանց քաղաքական սկզբունքներին:

Ամեն տեղ, ուր վարձու բանւորները դեռ ևս այն աստիճանի չեն հասել, որ իրանց առանձին քաղաքական կուսակցութիւնը կազմեն, նոյն դրութեան մէջ են գտնվում, ինչպէս են մանր բուրժուազիան և գիւղացիութիւնը: Բայց վաղ կամ ուշ դասակարգային կռիւը ամեն տեղ բերում և այդպիսի կուսակցութիւն կազմելուն է հասցնում: Ինչպէս որ կեանքի պայմանները սկզբում բանւորներին ստիպում են համախմբվել տնտեսական պրօֆեսիոնալ հսկայական կազմակերպութիւնների մէջ, ճիշտ այդպէս էլ, վերջ ի վերջոյ, նրանք ստիպված են լինում իրանց պրօֆեսիաների սահմաններից դուրս գալ և մի այնպիսի քաղաքական կազմակերպութիւն ստեղծել, որը պէտք է իր մէջ առնի պետութեան մէջ եղած ամբողջ բանւորական դասակարգը: Տիրող պայմանները նոյն անհրաժեշտութեամբ, ինչպէս որ հարկադրում են բանւորներին ինքնուրոյն քաղաքական կուսակցութիւն կազմել, այդ կուսակցութեանը յեղափոխական բնաւորութիւն են տալիս—եթէ նա դեռ այդպիսին չէր եղել հէնց սկզբից—և նրան կօլեկտիվիզմի տեսակէտին են հասցնում: Բանւորական կուսակցութիւններին յատուկ է նոյն սերտ համախմբումը, նոյն դիսցիպլինան և նոյն «բռնակալութիւնը», ինչպիսին և ունեն բանւորական տնտեսական կազմակերպութիւնները:

Եւ այդ դիսցիպլինան պարտաւորեցուցիչ է ոչ միայն մասսաների, այլ և նրա ներկայացուցիչների համար, նրա ղեկավարների համար: Նրանցից և ոչ մէկը, ի՛նչ դիրքի տէր էլ լինի նա, իրաւունք չունի մի որևէ քաղաքական գործ ձեռնարկել իր ընկերների կամքի հակառակ կամ նոյնիսկ առանց նրանց համաձայնութեան: Պրօլետարական պատգամաւորը, իբրև այդպիսին, ազատ մարդ չէ,—որչափ էլ վիրաւորական հնչի այս խօսքը,— այլ միմիայն իր կուսակցութեան հաւատարմատարը: Եթէ նրա հայեացքները հակասական են իր կուսակցութեան հայեացքներին, այն ժամանակ նա այլևս չէ կարող նրա ներկայացուցիչը լինել:

Բրատենգաուզենն ու Լօտար Բիւխերը ցաւեն յայտնում այն մասին, որ պարլամենտի արդի անդամը այլևս իր կուսակցութեան այնպիսի լիազօր ներկայացուցիչը չէ, ինչպէս որ միջին դարերի վերջերում էին համայնքների համար ընտրված անդամները:

Հիմա անհնարին է հրամայողական մանդատների դիմել, ինչպէս որ անում էին նուէրներ: Այդ կը հակասէր արդի պետութեան էութեան ոգուն, որը այդ պարագայում աւելի կամ նուազ ինքնուրոյն մանր պետութիւնների (ընտրողական շրջանների) մի հասարակ միութիւն կը դառնար:

(Կը շարունակվի)

*) Պարլամենտարիզմի հակառակորդները շատ սիրով մատնանիշ են անում նրա կաշառակերութիւնը, իբր' նրա մի անբաժան ուղեկիցը: Նրանք մոռանում են, որ կապիտալիզմի անբարոյականացնող ազդեցութիւնը պետութեան վրայից չէ վերանում և պարլամենտարիզմի վերացումով: Այն ժամանակ կաշառակերութեան կենտրոնակէտը կանցնի միայն պարլամենտից բիւրոկրատիայի շրջանի վրա, իսկ այս վերջինը շատ աւելի մեծ անամօթութեան է հասցնում իր կաշառակերութիւնը, երբ պարլամենտական մերկացումներից աւելի ապահով է, և իր [illegible]ները նա շարունակում է մինչև որ ամբողջ սիստեմն է ընկնում. Մ. Հ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Փետրվարի 20-ին արագ գնացքով քաղաքից մեկնեցին Կովկասի փոխարքայ գեն.-ադ. Ի. Ի. Վօրօնցով-Դաշկովը և կոմսուհի Ե. Ա. Վօրօնցովա-Դաշկովան՝ դիտելու Բագուի նահանգը, Դաղեստանի և Տէրսկի շրջանները: Երեկոյեան ժամը 6-ին կայարանի հիւրասենեակում սկսեցին ժողովվել Թիֆլիսի բարձր հասարակութեան ներկայացուցիչները: Եկան փոխարքայի զինուորական մասի օգնական Ն. Պ. Շատիլօվը, փոխարքայի խորհրդի անդամները, նահանգապետի պաշտօնակատար Ա. Գ. Չերնեայէվսկին, Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխ. Վ. Ն. Չերքէզովը, գեներալիտէտը, Թիֆլիսի բարձր հասարակութեան կանայք, Թիֆլիսի ոստիկանապետ փոխ-գնդապետ Բալաբանսկին և ուրիշները: Ժամը 6 և 45 րօպէին նորին պայծառափայլութիւնները հասան կայարան և, մեծ բարև տալով ճանապարհ դնելու եկած անձանց, գնացք նստեցին: Ժամը 6 և 55 րօպէին գնացքը շարժվեց դէպի Բագու: Փոխարքան կայցելէ Բագու, Դերբենդ, Պետրովսկ և Վլադիկավկազ: Նրա վերադարձը Թիֆլիս սպասվում է 10 օրից յետոյ: Նրա բացակայութեան ժամանակ նրա պարտականութիւնները դրված են—զինուորական մասինը գեն.-լեյտ. Ն. Պ. Շատիլօվի, իսկ քաղաքացիական մասը—Ի. Վ. Միտկէվիչի վրա. բարդ հարցերը նրանք կը լուծեն փոխադարձ համաձայնութեամբ, իսկ արտակարգ կարևոր դէպքերում—կը դիմեն փոխարքային:

—

Կովկասի Փոխարքան, համաձայն Թիֆլիսի նահանգապետի ներկայացրած փաստաթղթերի, հեռագրով ներքին գործերի մինիստրի առաջ միջնորդութիւն է յարուցել—կայսերական ընդհանուր մատակարարական պաշարներից բաց թողնելու երեք տարվայ ընթացքում վերադարձնելու պայմանով 4,280 րուբլի 30 կոպէկ, որ անհրաժեշտ է Թիֆլիսի գաւառի Ղարայեազի գաւառամասի 9 գիւղերի բնակիչներին և նոյն գաւառի Սարթաչալա գաւառամասի 15 գիւղերի գիւղացիներին և տ[illegible]ղական աղալարների ծխերի մի քանիսին մէկ ամիս պահելու և կերակրելու համար:

—

Կովկասի Փոխարքայի հրամանով նշանակված յատուկ յանձնաժողովը, քննելով ճանապարհների հաղորդակցութեան Կովկասի վիճակի վարչութեան գործերը, երևան է հանել խոշոր զանցառութիւններ, որի համար դատարանին են յանձնված ինժեներներ Ախունդովը և Իօրդանսկին:

—

Թիֆլիսում պատերազմա-դաշտային դատարանը քննելով Արշակ Բաբայէվ Գաբրիէլեանի և Գրիգոր Ցարութիւննեան Արզումանեանցի գործը, որոնք մեղադրվում են Մուխսեանի փայտէ պահեստի վրա աւազակային յարձակում գործ դնելու և ոստիկանութեանը զինված ընդդիմադրութիւն ցոյց տալու մէջ, որոշեց.—Գաբրիէլեանին և Արզումանեանին, զրկելով բոլոր իրաւունքներից, մահվան պատժի ենթարկել հրացանազարկութեամբ:

—

Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետը չարագործներին թաքցնելու համար դրամական տուգանքի է ենթարկել Բօրչալուի գաւառի հետևեալ գիւղերի բնակիչներին. Լէչբաղին—2-ական րուբլի իւրաքանչիւր ծխից, Հաչագան—3-ական րուբլի իւրաքանչիւր ծխից, Լամբալօ—2-ական րուբլի իր ծխից, Բրտաբաջնի 3-ական րուբլի իր ծխից, Մուգանլօ 2-ական րուբլի, Գարինօլուկ 2-ական ր., Գօմարեր 5-ական ր., Դուռնա 2-ական ր., Կօժարնօ 2-ական ր., Համամլու 3-ական ր., Եաղուբլօ 2-ական ր., Թէջիս 5-ական ր., Իգօկատ 3-ական ր., Իմադլօ, Մօլա-Էխլօ, Նոր-Միխայլօվկա, Այզօրէզ և Ուրուտու—2-ական րուբլի իւրաքանչիւր ծխից:

—

Փետրվարի 21-ին Թիֆլիս հասան Թաւրիզ քաղաքի կողմից պարսկական մէջլիսի պատգամաւորները Հաջի Շեյխ-Եաղիա և Հաջի Մահմէդ-Աղան: Առաջինը հոգևորականութեան ներկայացուցիչ է, միւսը՝ վաճառական: Նրանք իջևանել են Ռիզայէվ վաճառականների բնակարանում, նրանց համար յատուկ պատրաստված սենեակում: Պատգամաւորները կը մնան քաղաքումս երկու-երեք օր, որից յետոյ կը մեկնեն Բագու, իսկ այնտեղից Թէհրան: Եկած պատգամաւորներին կայարանում հանդիպեցին Թիֆլիսում գտնվող պարսից վաճառականութեան ներկայացուցիչները և բազմաթիւ մահմեդականներ:

—

Կոմսուհի Ե. Ա. Վօրօնցօվա-Դաշկովան նուիրել է զինուորական-պատմական մուզէին մի բրօնզէ արձան, որ ներկայացնում է կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկովին իր սիրած արաբական սպիտակ նժոյգի վրա նստած. արձանը շինել է տեղացի քանդակագործ Կ. Ֆ. Խօդօրնիկը:

—

Կովկասի Փոխարքան թոյլատրել է Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետին տուգանք վերցրած փողերից 3750 րուբլին ծախսել 150 պահեստի ոստիկաններ պահելու համար:

—

Քաղաքային վարչութիւնը հաստատել է Աւչալեան ծիաքարշը էլէքտրաքարշի վերածելու նախագիծը, իսկ Նախալօվկայում գիծ անցկացնելու նախագիծը վերադարձրել է էլէքտրաքարշի վարչութեան՝ ուղղելու համար:

—

Որովհետև էլէքտրաքարշի մեծ վագոնների հետ շաղկապվող վագոնների տակ մարդկանց ընկնելու դէպքերը յաճախ են կրկնվում, քաղաքային վարչութիւնը առաջարկել է անօնիմ ընկերութեան ըստ կարելոյն ամենակարճ ժամանակամիջոցում ներկայացնել այնպիսի մի նախագիծ, որի համաձայն կարելի լինի շինել պաշտպանիչ միջոցներ երկու վագոնների մէջ, որպիսինները ընդունված են արևմտեան Եւրոպայի շատ քաղաքներում և երևացել են միանգամայն նպատակայարմար:

—

Երէկ, փետրվարի 22-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, 6-րդ քաղաքամասի Սէյդաբաղի հրապարակում Ցարութիւն Մէէզլովի կրպակում Նէսօ Շերմազանովի ձեռքով սպանվում է է Թիֆլիսեցի Գիգօ Մալլօվը:

—

Այսօր երեկոյեան նշանակված է քաղաքային վարչութեան և ֆինանսական մասնաժողովի նիստը քննելու 1907 թ. ծախսերի նախահաշիւը: Ժողովի հրաւիրված են՝ դպրոցական մասնաժողովի նախագահը և սանիտարական-բժշկական տեսուչը:

—

Մեզ հաղորդում են, որ հացի սակագինը որոշելու համար հաց թխելու փորձը կը կատարվի ուրբաթ, փետրվարի 23-ին, առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև գիշերվայ 12 ժամը Գեյդենօվսկի և Աւճալեան փողոցների անկիւնում Զալինվի տանը:

—

Ստացանք Ռ. Խան-Ազատի «Ինչ է սահմանադրութիւն», հրատարակութիւն Գէորգ Խան-ազատեանի, 48 երես, գինն է 10 կոպէկ:

—

Փետրվարի 21-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, 5-րդ քաղաքամասում Ակիմօվսկի փողոցում բնակւող Իվան Դօբրօւղաշվիլին մորթել է իր ամուսին Դինօզինին, որից արդէն 15 տարի է բաժանված է: Սպանողը ձերբակալված է: Սպանութեան պատճառը յայտնի չէ:

—

Թիֆլիսի ըէալական դպրոցի փակված IV, V, VI և VII դասարանների աշակերտների ծնողները խնդրել են Կովկասի Փոխարքային թոյլատրել վերսկսել պարապմունքները յիշեալ դասարաններում:

—

Թիֆլիսի արական II գիմնազիայի դիրեկցիան հոգաբարձուի թոյլտուութեամբ որոշել է թոյլատրել փակված VIII դաս. աշակերտներին քննութիւն տալ իբրև էքստերններ, որպէս զի չը կորցնեն ուսման տարին:

—

Փետրվարի 21-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, 7-րդ քաղաքամասում, Կախէտինսկի հրապարակում մի անյայտ մարդու ձեռքով ալ ձեռքից վիրաւորվում է նոյն քաղաքամասի ոստիկաններից մէկը: Վիրաւորվածին տանում են Միքայէլեան հիւանդանոցը, իսկ չարագործը անյայտանում է:

—

Փետրվարի 21-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Բուրդիւլնի կոչված միջանցքում (8-րդ քաղաքամասում) անյայտ չարագործի ձեռքով սպանվում է ինչ որ գիւղացի. կրակելու ժամանակ պատահմամբ վիրաւորվում է ինչ որ երեխայ: Սպանվածին տանում են Միքայէլեան հիւանդանոցը: Մարդասպանները փախել են:

—

Երէկ, փետրվարի 22-ին, առաւօտեան ժամի 8-ին Վօղնեսենսկայա փողոցում № 3 տան առաջ ատրճանակի գնդակի հարուածով սպանվել է Ցուլայէվի տանը պահպանութիւն անող լեզգիներից մէկը: Ըսպանողը անյայտ է:

—

Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութեան պատգամաւորների և պարագլուխների միացեալ վարչութիւնը որոշել է ազնուականութեան միջոցներից 150-ական րուբլի յատկացնել Վալերեան Գունիայի և Իլիա Կարգարեթելի բժշկութեան համար:

—

Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետը պատերազմա-դաշտային դատարանին է յանձնել. ա) Կօնստանդին Եվսեէվին, Սարգիս Մղէբրօվին, Խրիստափոր Կիտաւաշվիլուն, Գիգօ Կիտաւաշվիլուն, Տիտօ Սամխարաձէին, որոնք մեղադրվում են 1-ին քաղաքամասում, Օլգինսկի փողոցում յիշեալ քաղաքամասի ոստիկան Միխ. Կոչմարկօվի և կօզակ Իվան Օգրիծկօյի սպանութեան մէջ. բ) Դատիկօ Բէրիաշվիլուն և Ալէքսէյ Մուջժեչվիլուն, որոնք մեղադրվում են պետական խորհրդական Ն. Ն. Շավրօվի կեանքի դէմ մահափորձ կատարելու գործում:

—

Գօրու գաւառի Տատասանդ-Ուբանի գիւղի բնակչուհի Սօֆիա Իօսիֆօվնա Դօբրօնտաշվիլուն, իբրև հասարակութեանը վնասակար անձնաւորութիւն (կասկածվում է գիւղացիների մէջ հակակառավարական պրօպագանդա մղելու մէջ, նրանց գրգռելով չը հնազանդվել կալուածատէրերին, փող կորզելու մէջ և այլն), արգելված է ապրել Թիֆլիսի նահանգի սահմաններում զինուորական դրութեան ամբողջ ժամանակամիջոցում:

—

Դուշէթի գաւառի բանտում բանտարկված Գրեժմուլէվի գիւղի բնակիչներ Նիկօ Բուզալաձէին և Իվան Տօլբակօշվիլուն, իբրև հասարակական և պետական հանգստութեանը վտանգաւոր անձնաւորութիւններ (կասկածվում են հակակառավարչական կազմակերպութիւններին պատկանելու մէջ), Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ արգելված է ապրել Թիֆլիսի նահանգապետութեան սահմաններում և աքսորելու են Վեատսկի նահանգը, ոստիկանութեան հսկողութեան տակ, 3 տարի ժամանակով:

—

Քութայիսի նահանգապետը Կովկասի Փոխարքայի բարեհաճեցողութեանն է ներկայացրել Քութայիսի քաղաքային դումայի յունվարի 29-ին կայացրած որոշումը՝ թոյլատրելու Քութայիս քաղաքին 40,000 րուբլի փոխառութիւն կնքել քաղաքային անյետաձգելի ծախքերին բաւարարութիւն տալու համար:

—

Բագուի նահանգապետը Կովկասի փխաւոր իշխանութեանն է ներկայացրել Ղուբայի քաղաքային ինքնավարութեան միջնորդութիւնը՝ չը վերցնելու Ղուբա քաղաքից առ 1-ն յունվարի 1904 թ. կուտակված գանձարանին հասնող տուրքերը, ինչպէս և այդ ժամանակից նուիրել յիշեալ տուրքերը:

—

Փետրվարի 20-ին Բագւում նահանգական դատարանը լսելով «Բագու» լրագրի նախկին խմբագիր պ. Կարա-Մուրզայի գործը, որ մեղադրվում է մայրաքաղաքի լրագիրներից 2 յօդուած արտատպելով, կայացրել է հետևեալ որոշումը.—մէկ արտատպութեան համար պ. Կարա-Մուրզային ճանաչել մեղաւոր և բերդարգելութեան ենթարկել ոստիկանութեան շինութեան մէջ 3 օրով և տուգանք վերցնել նրանից 10 րուբլի, իսկ երկրորդ արտատպութեան համար—ճանաչել արդար: Պ. Կարա-Մուրզան դատարանի վճռից անբաւական է մնացել և մտադիր է բողոքագիր ներկայացնել:

—

Փետրվարի 19-ին երկու հեծեալ պահակներ «Նօբէլ և ընկ.» գործարանի վարչութեան կողմից շրջում են Սև քաղաքից Բալախանի անցրած նաւթի խողովակի տարածութեամբ: Ցերեկվայ ժամը 2-ի մօտերը նրանք նկատում են, որ 6—7 թուրքեր նաւթ են գողանում կոտրված խողովակից: Երբ նրանք ջանում են դրա առաջն առնել, թուրքերը նրանց սպառնում են, որի պատճառով պահակներից մէկը անմիջապէս թռչում է պահակատեղին և իր հետ վերցնելով կրկին 6 պահակի, վերադառնում է: Վերջինների ասելով, տեղում նրանք տեսնում են արդէն 30 թուրքերից բաղկացած մի ամբոխ, որի միջից անակնկալ կրակ է պարպվում նրանց վրա. պահակները պատասխանում են նոյնպէս կրակելով. այն ժամանակ նաւթ գողացողները փախուստի են դիմում և անյայտանում են. կողոպտիչներից որևէ մէկը արդեօք վիրավորվել է թէ ոչ, այդ մասին ոչինչ յայտնի չէ: («Баку»)

—

Փետրվարի 15-ին, Մօսկվայում Րօստօվի կողմից ընտրված Դումայի անդամ երդուեալ հաւատարմատար Աճէմեանի բնակարանն է եկել ոստիկանութիւնը խուզարկելու նպատակով: Պ. Աճէմեանը տանը չէ լինում. ոստիկանութիւնը ուզում է խուզարկութեան ենթարկել նրա բացակայութեան ժամանակ, բայց նրան յայտնում են, որ Աճէմեանը Պետական Դումայի անդամ է և հետևապէս անձեռնմխելի: Դրանից յետոյ. ոստիկանութիւնը դիտել է միայն բնակարանի արտաքին մասը և հեռացել: («Телеграфъ»)

—

Լուր է պտտում, որ Ֆինլանդիայի գեներալ-նահանգապետ գեն. Հերարդը հրաժարական է տալիս: Ասում են, որ նրան փոխարինելու է Պետերբուրգի քաղաքապետ գեներալ Դրաչէվսկին: («Утро»)

—

Գեներալ Կաուլբարսը հրաման է արձակել Օդեսսայի զինուորական շրջանին, որով արգելում է իր շրջանի զինուորական ծառայութեան մէջ եղող անձանց «բանակուլու» վարելու լրագիրներում և թերթերում: («Тел.»)

—

Առևտրական գործը կանոնաւորելու նպատակով Պետերբուրգի առևտրականները մասնակցութեան են հրաւիրում մայրաքաղաքի ազգաբնակութեանը: Նրանք ահագին քանակութեամբ թերթիկներ են ուղարկել մայրաքաղաքի բնակիչներին, խնդրելով յայտնել իրանց կարծիքը առևտրական հաստատութիւնները բանալու և փակելու ժամանակի մասին Պետերբուրգում: Այդ թերթիկները քաղաքացիները պէտք է ուղարկեն քաղաքային վարչութեանը, որը ներկայումս զբաղված է մայրաքաղաքի առևտրական հաստատութիւնների և արհեստանոցների մէջ նորմալ հանգստութեան մասին պարտադիր որոշումներ մշակելով: Այդ անկետան նպատակ ունի վարկաբեկելու խառը մասնաժողովի այն աշխատանքները, որոնք առևտրի բոլոր տեսակների վերաբերմամբ մինիմում սահմանելու համար նպաստաւոր են: («Т. Пр. Г.»)

—

Պետերբուրգում վերջին անգամ եղած ժամանակ Օրէնբուրգի մուֆտի Սուլթանովը կառավարութեան առաջ միջնորդութիւն է յարուցել՝ 100,000 րուբլի փոխատուութիւն տալու Ռուսաստանի սովալուկ նահանգների մահմեդական հոգևորականութեան համար: («Թէրջ.»)

—

«Новь» լրագրին հաղորդում են, որ կառավարչական յայտնի շրջաններում ամեն ջանք գործ են դնում, որպէսզի կարողանան Կրուշէվանի համար ունկնդրութիւն ստանալու բարձր շրջաններում:

—

Փետրվարի 9-ին Զուգույէվի շուկայում բանտարկվել և ուղարկվել է ոստիկանատուն Խարկօվի նահանգի Պետական Դումայի պատգամաւոր Լիտվինովը: Դէպքը կատարվել է հետևեալ պարագաներում: Լիտվինովը իր սեպհական գործերով գնացած է եղել Զուգույէվի շուկան, որտեղ նրան շրջապատել են գիւղացիք և խնդրել, որ նա Դումայում իրանց շահերը պաշտպանի: Լիտվինովը խորհուրդ է տուել նրանց իրանց կարիքների համար հասարակական վճիռներ կայացնել և յանձնել իրան, խոստանալով պաշտպանել այդ կարիքները Դումայում: Լիտվինովը ի միջի այլոց ասել է. «Իմացէք, որ ես ձեր ներկայացուցիչն եմ Դումայում, ուրեմն ձեր կարիքների համար դուք պէտք է մոռացութեան տաք ոստիկանութեանն ու կառավարիչներին և ուղղակի դիմէք ինձ»: Պետական Դումայի անդամի այդ խօսակցութիւնը ժողովրդի հետ՝ կասկածելի թուաց երկու ոստիկանի և Լիտվինովին տարան ոստիկանատուն: Մի ժամից յետոյ Թաղական վերահսկիչը գալիս է և ազատում նրան: («Русь»)

—

Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան կենտրոնական կօմիտետը տեղեկութիւն է ստացել, որ մինիստրութիւնը առաջարկել է Դումային այն բոլոր օրէնքները, որոնք հրատարակված են 87 յօդուածի կարգով, բացի զինուորա-դաշտային դատարանների մասին հրատարակված օրէնքից: («Русь»)

—

«Русск. Знамя»-ի լուրերի բաժնում տպագրված է հետևեալը. «Ռուս ժողովրդի դաշնակցութեան գաւառական բաժանմունքներից մէկի նախագահի խնդիրքի համաձայն, Թագաւոր Կայսրը ներումն է շնորհել չորս սև-հարիւրեակայինների, որոնք յեղափոխականներին ջարդելու համար տաժանակիր աշխատանքի էին դատապարտված: Կայսերական այդ շնորհի լուրը ուրախութեամբ համակեց ռուս ժողովրդի դաշնակցութեան բոլոր անդամների սիրտը:»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

21 փետրվարի

ԲԷԼԳՐԱԴ: Ֆինանսների մինիստրի կարճ ճառից յետոյ սկուպշինան միաձայն ընդունեց Ռուսաստանի հետ կապված առաջին դաշնագիրը:

ՕՏՏԱՎԱ: Գրանդ-Տրէնկ-Պասեֆիկ երկաթուղու վարչութիւնը վճռեց Կանադա բերել տալ 20,000 բանւոր Անգլիայից, Շօտլանդիայից և Ռուսաստանից:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 փետրվարի: Կիէվի նահանգական վարչութեան նախագահ կոմս Իգնատիէվ նշանակված է Կիէվի նահանգապետի պաշտօնակատար:

ԼՈՆԴՈՆ: Գալիք շաբաթում բաց է թողնվելու ճապօնական նոր փոխառութիւն 23 միլիօն ֆունտ գումարի, 5% ով և 99½ կուրսով: Այս փողի կէսը ստացվելու է Պարիզում, կէսը՝ Լօնդօնում: Այս դրամով մտադրութիւն կայ բացառապէս յետ գնել 1904 թ. 10 և 12 միլ. փոխառութիւնների 6%-ային պարտամուրհակները:

Համայնքների պալատ: Րօբէրտսօնը ասում է, որ վերջին 10 տարվայ ընթացքում Ֆրանսիան, Գերմանիան և Ռուսաստանը միասին զինուորական նաւատորմը աւելացրին 1,150,000 տօննով, իսկ Անգլիան 1,132,000 տօննով. 1910 թւի վերջում Անգլիան կունենայ նոր 8 կամ 9 զրահանաւեր և 3 ականանաւեր, իսկ Գերմանիան միայն 4 զրահանաւ և 2 ականանաւ, Ֆրանսիան միայն 2 զրահանաւ:

22 փետրվարի

ԲԵՐԼԻՆ, 21 փետրվարի: Կայսրը Սիլեզի կայարանում հանդիպեց Կայսրուհի Մարիա Ֆեօդորօվնային, որը մեկնում է Անգլիա: Նոցին Մեծութիւնները միասին մեկնեցին մինչև Շարլօտենբուրգ:

ՎԻԷՆՆԱ, 21 փետրվարի: Երեկոյեան Բեռլինի վրայով Պետերբուրգ է մեկնում պրօֆէսօր Մարտէնսը:

«Ֆրեմդէն-Բլատը» քննելով Մակեդօնիայի իրերի դրութեան մասին «Россія»-ում տպված յօդուածը, ասում է, որ լրագրի խօսքերից երևում է, որ Բալկանեան թերակղզում առաջվայ նման ռուս և աւստրիական ազդեցիկ շրջանների միջև տիրում է հայեացքների լիակատար համաձայնութիւն մակեդօնական գործերի վերաբերութեամբ: Մակեդօնական գաղթականների անգլիական պրեմիէրին տուած մեմօրանդումի առիթով լրագիրը ասում է, որ ոչ ոք իրաւունք չունի խաչակիր արշաւանքներ պահանջել այն կառավարութիւններից, որոնք պատասխանատու են իրանց ժողովուրդների առաջ: Մեծ պետութիւնները ցանկանում են լուրջ կերպով օգնութեան հասնել Մակեդօնիային, սակայն խաղաղութիւնը պահպանելով միայն:

ԿԻԷՎ, 21 փետրվարի: 6-օրեայ դադարումից յետոյ համալսարանը բացվեց. կազմվեց մի մասնաժողով 4 պրօֆէսօրներից և 4 ուսանողներից բաղկացած՝ համալսարանական կեանքին վերաբերող հարցերը կանօնաւորելու համար:

ՎԱՐՇԱՎԱ, 21 փետրվարի: Ձերբակալվեցին 24 հոգի լեհական սօցիալական կուսակցութիւնից, որոնց կասկածում են Պրիվիսլանսկի երկաթուղիների կայարաններում կողոպուտներ անելու մէջ:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒ ՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) միզասեռ. հ.:
Կ. Մ. ՋԻԿ·ՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱԻՍՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վիրաբուժութիւն:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Կ. Ի. ԳՁԵԼԻՆՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.:
Գ. Ց. Գուրգենով—1—2 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութեան:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Կ. Ի. ԳՁԵԼԻՆՎ—6½—7½ ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ՝ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Մասնագէտ ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդութիւնների առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ: Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առա. և 5—6 երեկ.
Միխայլօվսկի պր. տ. Ճավճանիձէի № 36
75—100

---

5 ՀՈԳՈՒՑ ԲԱՂԿԱՑԱԾ
Մի թշուառ ընտանիք, որի մեծ անդամի աչքերը յանկարծակի կուրացան, իսկ կինը շարունակ ակար է, կարօտ է օգնութեան մինչև որ միակ աշխատաւոր կուրացածի աչքերը բացվեն: Նպաստները կարելի է ուղղել. Тройцкій тупикъ, д. Байрамова, № 7. պօստի մօտ:
4—5

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ
I
ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ
ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ ՀԱՅԵՐԷՆ
Գինը 8 ր., կազմով 8 ր. 60 կ., 9 ր., 10 ր. և աւելի, նայած կազմին: Ճանապարհածախսը հեղինակի վրա:
II
ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ
ՀԱՅԵՐԷՆԻՑ ՌՈՒՍԵՐԷՆ
Լոյս տեսաւ ԵՐԿՐՈՐԴ պրակը: Ամբողջ բառարանի բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բառարան իս բաժանորդների և գնողների համար 4 ր.: Թիֆլիսեցիք և գաւառեցիք ռուս-հայ լիակատար բառարանը կարող են ստանալ, իսկ հայ-ռուս լիակատար բառարանին բաժանորդ գրվել կարող են Համբարձում արքեպ. Քարիմեանցի մօտ (ТиФлисъ, Армянская Духовная Нерсисянъ Семинарія):
III
Գրպանի բառարան ռուսերէնից հայերէն: Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կոպ.:
օր. մ. 4—10

Մի խեղճ կին
մէկ երեխայով մնացել է անօգնական, թշուառ վիճակի մէջ. խնդրում է բարերարներից օգնել իրան: Նպաստները կարելի է ուղարկել՝ Փաւանձեմ Յովհաննիսեանին՝ Большая Ванкская ул., Мельничный пер. № 5.
1-3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Գ. Զախարբէգեանց
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը {առաւ. 10—12 ժ.
Տէլէֆօն № 1087
Սօլօլակ, Լերմօնտօվսկայա փող., 16.
(ա. օ.) 104—150

ՏԻԿ. Ե. Մ. ՆԱԴԻՐԵԱՆԻ
ՀՕՂԵՐԻՑ, որ գտնվում է Արսենալի մօտ, յայտարարում ենք ի գիտութիւն տուն շինելու հող առնողների, որ կարող են դիմել Կովկասեան գրավաճառանոցում ժամը 12-ից մինչև 2-ը ամեն օր. գրավաճառանոցը գտնվում է Ալէքսանդրեան այգու դիմաց, «Լօնդօն» հիւրանոցի տակը: Գների համար կը յայտարարվի առանձին:
(ա. օ.) 4—20

Կ. ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ
տնկարանը առաջարկում է պատուաստած մրգերի
ծառեր եւ տունկեր
ԷԺԱՆԱՑՐԱԾ ԳՆԵՐՈՎ.
Ծառացուցակներն ուղարկվում են ձրի:
Հասցէն՝ Гори, Тиф. губ.
(և. ու.) 10—10

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на политич. общественную, литературную и экономическую
ЕЖЕДНЕВНУЮ ГАЗЕТУ
„Кавказская Жизнь“
Въ газетѣ принимаютъ участіе: составъ сотрудниковъ бывшей «Кавк. Жизни», «Кавк. Недѣли» и часть сотрудниковъ «Кавк. Рѣчи».
Газетѣ обѣщано сотрудничество лучшихъ мѣстныхъ силъ.
Газета имѣетъ собственныхъ корреспондентовъ въ Парижѣ, Вѣнѣ, Берлинѣ, Тавризѣ (Персія) и др., а также въ Петербургѣ, Москвѣ, Баку, Батумѣ, Елисаветполѣ и другихъ городахъ Кавказа.
Подписная цѣна съ доставкой и пересылкой
До конца года—7 р., полгода—4 р., четверть года—2 р., 1 мѣс. 75 к.
За-границу: 1 годъ—10 руб., полгода—6 руб., четверть года—4 руб.
Для годовыхъ и полугодовыхъ подписчиковъ разсрочка: при подпискѣ 2 р. и послѣ каждый мѣсяцъ по 1 рублю.
Подписка принимается въ главной конторѣ изданія: Тифлисъ, Дворцовая улица, домъ Грузинскаго Дворянства, и въ агентствахъ конторы:
1) Книжный магазинъ «Образованіе», Михайл. пр., д. 78.
2) Головинской пр., 39 контора типографіи Т. М. Ротиніанца, противъ цирка.
3) Головинскій просп., табачный магазинъ Н-въ Сафарова.
4) Эриванская пл., книжный кіоскъ «Паросъ».
5) Штабная, уг. Дворцовой, книжный магазинъ «Гуттенбергъ».
Иногородніе обращаются исключителрно въ главн. контору.
Редакторъ-издатель И. Я. Франческо
Редакція газеты «Кавказская Жизнь» предлагаетъ обмѣнъ объявленіями. 2—3

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԸ
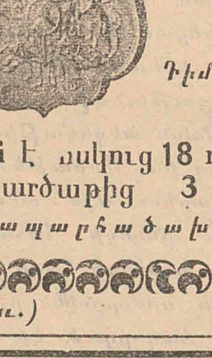
որպէս զարդ ժամացոյցի շղթային կախելու համար
և որպէս բրօշկա կանանց սեռի համար
Առանց կանխավճարի չէ ուղարկվում
Դիմել՝ Тифлисъ, Веляминовская 24 В. Варданяну.
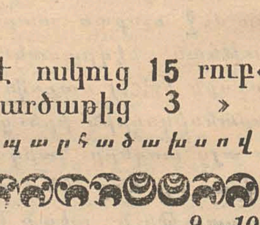
Գինն է ոսկուց 18 ռուբ. » արծաթից 3 » ճանապարհածախսով
Գինն է ոսկուց 15 ռուբ. » արծաթից 3 » ճանապարհածախսով
(և. ու.) 9—10

թիւն դարձրէք գործարանի դրոշմի վրա „Пишущій Амуръ“.

ՕԳՏՎԵՑԷՔ ԴԷՊՔԻՑ
Փետրվարի 20-ից սկսած մինչև մարտի 3-ը վաճառվելու են
ՆՈՐ ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐ

Մնացած պլաստինկաները նոր կատալօգը կազմելուց յետոյ

Սովորական փոքրերը	1 ր. 10 կ. փոխարէն	— 75 կոպէկով	
» մեծերը	2 ր. 20 կ.	» 1 ր. 50	»
Էքստրա »	3 ր. 50 կ.	» 2 ր. 50	»
Սովորական գիգանտ կոչած	4 ր. —	» 3 ր. —	

„ԳՐԱՄՄՕՖՕՆ“
Ակցիօներական ընկերութեան
Թիֆլիսի բաժանմունք
ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ

ԳՈՐԾ. ԴՐՈՇՄ
Թիֆլիս, Գօլօվինսկի պրօսպեկտ, տ. № 9.
Հեռագրի համար հասցէն՝ Тифлисъ "Граммокомпанія". 2—4
Ապպարատներ և պլաստինկաներ գնելիս ուշադրութիւն դարձրէք գործարանի դրոշմի վրա „Пишущій Амуръ“